

**Ahány szerelem, annyiféle,
meztláb járok a havon.
A szaloncukros papírban kavics,
és láthatatlan rács az ablakon.**

**Konyhában már kész a sült, a bor.
Gyerekeim az udvaron
várják, hogy lángot vessen a csillag.
Hiszik-e még a jászolt? - Nem tudom.**

**Mennyből az angyal... Merre tűnt?
Hová vezet a múltba fagyott lányom?
Ki gyűjtja meg azt az egyetlen gyertyát
a gyerekkorba nyúló fenyőágon?**

(Szabó Éva)

BULÁNYI GYÖRGY

HARMADIK NYILVÁNOS SZENTMISÉM

(BUDAVÁRIBAN, 1997. NOVEMBER 16-ÁN,
TEMPLOMBÚCSÚ NAPJÁN)

Kedves Testvéreim!

Immár 14. éve vagyok télen is, de még inkább nyáron ennek a kicsiny községnek újból és újból megjelenő boldog lakója, amelyről Boldizsár Iván erre járva novel-lát írt, és 'ékszerdoboznak' nevezte fekvésének szépsége miatt. Mikor idejöttem, olyan idők jártak, melyeket jól jellemez a „ne szólj szám, nem fáj fejem” ismert mon-dás. Az igazságnak megfelelően tanárként mutatkoztam be, csak azt nem mondtam meg, hogy piarista tanár va-gyok. Így aztán a rendszerváltozás után valamelyik sze-replésemet követően lejöve Budaváriba, ezt mondja ne-kem Viczay szomszéd: „látta újságból is, hogy a Kádár-diktatúra idején szembeszegültünk a pártállam törvényei-vel, a Csendes-óceánig vitte hírünket.” S aki turista a nyár folyamán Budapestre látogatott, nem akart már hazamenni anélkül, hogy el ne mondassa velem, hogy hát mért, meg hogyan, meg mikor. Én meg kiválóan fejleszthettem e beszélgetések során francia, német, angol vagy olasz nyelvtudásomat, persze inkább akadozva, semmint folyé-konyan. Csináltam ezt három nyáron keresztül, aztán meg-untam.

Kérésemre összeírta egyik barátom a Balaton-felvidéki fogyó lakosságú falvakat. Egy Trabant segítségével elkezdtek sorba járni őket. Tál Józsi éppen befejezte a déli harangozást '84. június 4-én, amikor a templom előtt

KOINÓNIA

**XX. évfolyam 1. szám
2013. január**

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi György, Harmadik nyilvános...	2238
Dryp, Miről mi jut az eszembe...	2240
Kovács Tádé, Szeretni és...	2241
E. Szabó László, Hiba nem az Ön...	2242
Faragó Ferenc, Az iskolai agresszió	2249
Kun Zsuzsa, Párbeszéd a szeretetről	2252
Henri Daniel-Rops, A vértanúság mint...	2252
A Chomsky tízparancsolat	2255
Csepregi Gyula, Ezt olvastam...	2256
Humor	2257
Agnes Beguin, Figyelj és hallgass meg	2257
Csanád Béla, A napkeleti bölcseskről	

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemze-tünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség; koinonia.tarsak@gmail.com

kiszálltam a kocsiból, s megkérdeztem tőle, van-e itt eladó ház.

- Van.
- Megmutatná?
- Jöjjenek!

A 25. szám alá vitt. Bementünk Gyarmatiék és Mátéék között a nyélen, s megláttam a romos házikót s az őserdőt, melyen nem lehetett átlátni. Fantáziát láttam benne.

- És kié ez? – kérdeztem.
- Hát a Bódor nénié.
- Hol lakik?
- Csicsóban.

Átmentünk Csicsóba, lefoglalóztam a „birtokot”, s azonnal elkezdtek a rendbetevés, építkezés munkáját.

Most már megmondhatom: lelkigyakorlatos háznak építettem, ami épült. Miséztem benne naponként is, vasárnaponként is; mindig, amikor Budaváriban voltam. Miért nem a templomban? Hát csak azért, mert az a bizonyos pártállam azt kívánta püspökeinktől, hogy ha már ő eltartja a közösségnek katonáskodást megtagadó tagjait a baracskai börtönben, a püspökök pedig lássák el a bajukat a felbujtóknak. Ezek lettek volna a közösségekhez tartozó papok. Voltunk vagy harmincan, köztük én is. Az én bajomat úgy látták el, hogy megvonták tőlem a jogot a nyilvános misézésre. Nem a misézésre egyáltalán, hanem csak a templomban misézésre. Hosszú volna a történet. Csak a végét mondom. Írtam egy levelet Rómába az elmúlt őszön. Ezt írtam benne: hazámban 14 és fél letöltött esztendő után a gyilkosoknak is elengedik büntetésüket... A levél hatott. A püspökök levelet kaptak Rómából, hogy tegyék már rendbe ezt a dolgot. Rendbe tették: szeptembere 10-én levélben tudatták velem, majd az országgal is az újságokban, hogy „megszűntek a Bulányi György atyával kapcsolatban hozott korábbi korlátozó intézkedések”.

Eddig két nyilvános szentmisét mondtam. Budapesten az elsőt, Debrecenben, ahol a közösségeket jó fél-százada útnak indítottam, a másodikat. A harmadik pedig ez a mostani, a budavári templombúcsú szentmise. Ennyit el kellett mondanom a falubelieknek, akiknek nagyon hálas vagyok, mert mindegyikük segített mindenben, amiben csak tudott. Csak végig kellett mennem a falun, s itt vagy ott rendre megtaláltam, amire szükségem volt. Áldom ma is mindegyiküket; s azt is, hogy Bódor néni romos házát, őserdejét meglátva, nem mentem tovább más portát keresni.

Mindezek következtében most Szent Mártonra, templomunk védőszentjére emlékezhetem, aki szintén segített egyszer egy fázó kolduson, odaadva neki kettéhasított katonaköpenyét, amiként a budaváriak is segítettek rajtam, egyszer is, másszor is annak idején, s nem egyszer ma is. Melyik tanulta a segítséget melyiktől? Márton a budaváriaktól, vagy a budaváriak Mártontól? Mindegyikük belülről tanulta: a szívéből, lelkiismeretéből. Abból a mindannyiunknak közös ismeretéből, tudományából, melyet ki-ki a szüleitől tanult: segíts, ahol csak tudsz!

A mai nap szentmiséjének első olvasmánya arról beszél, hogy egyszer el fog jönni a vég. Bizonyosan így van, hiszen aminek kezdete van, annak van vége is.

Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj,

S a világot szültem gyermekül.

Aztán így folytatja:

...nem lesz föld, s a tenger eltűnik

Fáradtan ösvényeikből a napok

Egymásba hullva, összeomlanak:

a Mind enyész, és végső romjain

A szép világ borongva hamvad el.

S ahol kezdve volt, ott vége lesz,

Én leszek,

Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj.

Az odaátról, az oda túlról az angolok Shakespeare-je a Hamlet c. drámában úgy beszél, mint olyan „tartományról, honnan még nem tért meg utazó”. Mivel nem tért

meg, így hát senki sem mondhatja: Tudom, hogy nincs odaát. És ugyanígy senki sem mondhatja: Tudom, hogy van odaát. Csak arra van lehetőségünk, hogy ilyesmiket mondjunk:

Azt hiszem, hogy nincs odaát... vagy:

Azt hiszem, hogy van odaát... vagy:

Majd meglátjuk, ... addig meg kimegyek a pincébe, s megfejttem a bort...

Melyikük hitetlen? Az első kettő bizonyosan nem, mert a mind a kettő hisz: az egyik azt, hogy van; a másik azt, hogy nincs. S a harmadik? Alighanem az sem hitetlen. Nem, mert tudja, hogy a bort meg kell fejteni, amikor itt az ideje; s ha van odaát, ott azt kérdezik majd tőle, hogy végezte-e rendesen a dolgát idelent?

Dániel próféta azt mondja, hogy az érteni tudók ragyognak majd örökké odaát, mint a csillagok. Kik ezek az érteni tudók? Nem mondta meg. Csak azt mondhatom el, hogy én mit gondolok róluk. Hát azt, hogy azok ragyognak majd, akik tették idelent a dolgukat. Asszonyok, akik megfőzték az ebédet, s gondosan elrakták a télirevalót; anyák, akik szülték, szoptatták a lányt meg a gyereket; az apák, akik metszték a szőlőt, s hazavitték, amit kerestek; a családok, akik tovább adták az életet; a szomszédok, akik segítettek egymásnak; a Mártonok, akik kettévágták köpenyüket, hogy a koldus se fázzék; a Mártonok és nem Mártonok, akik inkább ültek három évet börtönben, semmint megígérjék, hogy gyilkolni fognak. Én úgy gondolom, hogy azok az érteni tudók, akik jóba fogják életüket idelent; s hogy ők ragyognak majd odafent.

Jézus is beszél az evangéliumban a végről: „... a nap elsötétedik, a hold nem ad világosságot, a csillagok lehullanak...” De mond ezenfelül még valamit. Azt, hogy ez a vég, csak valaminek a vége. S azt, hogy ez a vég egyúttal valami újnak a kezdete is. Minek? Annak, hogy látjuk majd az Emberfiát, amint eljön a felhőkön, s aki szétküldi angyalait, hogy azok összegyűjtsék választottait a szélrózsa minden irányából. Kik ezek a választottak? Nem mondja meg!

S így megint csak azt tudom mondani, amit gondolok. Ráírtam az erre az alkalomra készített meghívóra valamit a mai vasárnapra mondott szavaiból. Ezt: „...az én igéim el nem múlnak!”. Az általam ismert nyelvek egyikének sincs szava erre az „igére”. Még a zsidónak, melyen Jézus beszélt, annak sem. Még a görögnek sem, melyen leírták Jézus beszédeit, annak sem. A francia, a német, az angol, meg a többi is csak így tudja mondani: Ég és föld elmúlnak, de az én szavaim el nem múlnak. A magyar nép, amikor 12 vagy még több századdal ezelőtt, még korábbi hazáink valamelyikében találkozott Jézus papjaival, úgy gondolta, hogy Jézus szavait nem mondhatja pusztán szónak. Más kifejezést keresve igének mondta azt. Mi ez az ige? Mint magyartanár tudom, hogy török jövevényszava honfoglalás előtti nyelvünknek, s ma is megtalálható a török nyelvek családjához tartozó mongolban. S azt is tudom, hogy ebből az ige szóból származik az igéz, megigéz szavunk, melynek jelentése: 'varázsigevel megbűvöl'.

Amikor őseink megismerték Jézus tanítását, úgy gondolták tehát, hogy e tanítás szavainak el kell bűvölnie az embert. Ezért aztán erre a jézusi tanításra nem is használhatják anyanyelvük megszokott, mindennapos szavát: a 'hang' és 'ének' jelentésű szót, hanem valami rangosabbat kell mondaniok: egy idegen, a török nyelvből közéjük került szót: az ígét kell mondaniok. Ég és föld elmúlnak, de az én szavaim el nem múlnak – ehelyett így kell mondaniok: az én igém el nem múlnak.

Mit is mond ez a Jézus? Mitől olyan fontos, hogy amit mond, az nem is szó? Hogy, amit mond, az el sem múlhatik, érvényét soha el nem veszítheti? Mit mond, hogy annak el kell bűvölnie minket? Tulajdonképpen csak egy szót mond: szeress! S ha nem szeretnek, akkor is szeress! És ne sorold embertársaidat három csoportba: ezeket szeretem, azok nem érdekelnek, amazokat pedig utálok. Hanem egyetlen szívünk egyetlen osztályába kerüljön kivétel nélkül minden ember, s legyen kiírva az osztály ajtajára: felebarátaim vannak itt.

Mit csinál felebarátaival az, aki – Jézus egyetlen szavára figyelve – szeret? Szolgálja a másikat, s nem parancsolgat neki. Ad neki, ha rászorul, miként Mártonunk a koldusnak, és nem lop tőle. S végül, aki szeret, nem árt és nem bánt, s különösen nem gyilkol; inkább elviseli a bántást és megbocsát. Kicsiny gyermek is megérti a jézusi tanítást. Így hangzik: Jónak kell lenni! Légy jó mindhalálig! – adta címül egyik regényének Móricz Zsigmond, a gyermekkoráról szólónak.

Hát ez az a tanítás, amely nem pusztán szó, hanem ige. Ige, melynek el kell bűvölnie az embert. Miért kell? Mert enélkül felfaljuk egymást. Kifosztjuk és megöljük és szolgává nyomorítjuk embertársainkat. Enélkül – a NATO vagy a Varsói, vagy akármilyen szerződés keretében – pusztító fegyvereket, sőt atom- és hidrogénbombákat gyártunk, melyek képesek kioltani Földünkön minden életet, még a patkányokét is.

Ezért van az, hogy változhatnak a hadseregekkel rendelkező és felettünk uralkodó hatalmak, változhatnak a gazdasági rendszerek is, de az élet és a megmaradás törvénye marad a jézusi ige: Szeress! Ez az az ige, amelyik nem múlik el. Nem, ameddig élni akarunk idelent. És akkor sem múlik el, amikor ég és föld egymásba zuhannak. Nem, mert Jézus összegyűjti választottait.

Kik ezek a választottak? Hát azok, akiket Jézus el tudott bűvölni a maga igéjével. Azok, akik arra használják életüket, hogy jók legyenek, hogy szeressenek. Miért gyűjti egybe őket? Csak azért, hogy elvigye őket magához. Mit fognak ott csinálni? Amit idelent csináltak. Szeretni fognak. Mert Istennél mást nem is lehet. Nem, mert ő maga a Szeretet.

A szentmise végén szeretnélek megajándékozni Benneteket, testvéreim egy képecskével, melyet a múlt hónapban, első nyilvános misémre készítették barátaim. Rá van írva egy áldás, melyet nem-nyilvános ezüst és aranymisémén mondtam az ott levőknek. Ebben az áldásban összefoglalom mindazt, amit Jézustól tanultam. Így hangzik:

*Aldjon meg téged az örök Szeretet!
Világíts veled az emberek között,
hogy rólad Rá ismerjenek.*

Mondhatom az egészet mindannyiunkra alkalmazva is: Bűvöljön el minket a jézusi ige! Bűvöljön el minket a jószág! Bűvöljön el bennünket Jézus, hogy szeressük egymást. Amen.

DRYP

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE

Ebben az év végére húzódó őszenben

Készültem ám sok mindenféle történettel, kezdve az elmaradt őszi szántás november végi pótlásától, a süttők leveshez vásárolt szépen csomagolt hántolt kínai tökmagon át egészen egy bio-diverzitásról rendezett konferencia tanulságaiig. Végül úgy döntöttem, hogy a környezetvédelem megér egy önálló tudósítást is, a kerti beszámoló helyett pedig inkább egy visszatekintő értékeléssel illene zárni az évet.

Aszályos évünk volt. Ráadásul abból is már a második. Erről aztán sok helyen, sokat olvashatott mindenki – már akik ráérnek olvasni s nemcsak informálódnak virtuális világukban – ezért inkább más témát választottam. Visszatekintő értékelésből is lesz bőven a lapokban, hiszen annak van most szezonja. Ebből azért egy csöpp ízelítőt mégis közreadnék az év során különböző helyi piacokon szerzett tapasztalataimból. Mire ez a lap kijön a nyomdából a maja, vagy azték naptár jóslatán is túl leszünk, de túl a Földünk is a NASA megjegyyezhetetlen szám-betű során jegyzett sikon, amivel elárasztották az interneten csillagnézős izgalomra vágyó olvasókat. Javaslom ezért maradjunk most a földön, – no nem a földbérlet elosztásra gondoltam. Annak mikéntjén is túl leszünk, mire ezek a sorok kézbe kerülnek – hanem mondjuk a pálinka főzés egyik számomra megválaszolhatatlan alapkérdését vegyük górcső alá. (Ha már nem vállaltam a „szemügyre” képzavarást górcső helyett)

Elmesélem.

Míg csepegett a párlat, az jutott eszembe – hogy egyszer a címre is utaljak – milyen ősi tudást veszthettünk el a fatüzelésű pálinka főzők gázmelegítősrre történt cseréjével. Ugyanis a cseppeket nézve egy gyerekkori emlékem bukkant elő. Amikor nagyapám kóstolót vitt a szomszédnak a friss főzetből – akkor még faluhelyen megszokott volt az ilyen közös minősítés a mai ISO akárhány helyett – és az öreg paraszt lebiggyesztett szájszállal tette le a poharat a következő megjegyzéssel: „Kár volt ezt a jó cefrét így elrontani az akácfával. Ehhez bükkfa dukált volna” Miből állapíthatta meg az öreg, hogy milyen fával fűtöttünk a lepárló üst alá? Még ha kolbász lett volna, értem, hogy a füst íze rajta marad a bélen – ma ezt füstaromás lé pótolja a többnyire műanyagcsőbe töltött kolbáson – no de a zárt lepárló rendszer füstjével csak a gazda találkozhat, ha gyengére sike-

rült a kémény huzatja. Merthogy pálinkarendekből már akár hadsereget lehetne verbuválni lovagjaival együtt, de a kóstolási és PR – bocsánat; piacépítő – munkák mellett nemigen jut idő ilyen kérdések megválaszolására. És lassan nincs is már kitől megkérdezni, hacsak a faluszociológusok egymást nem kérdezik. Mert vannak dolgok a földön, amiket könyvből, de még a világhálóból sem lehet megtanulni – mondhatta volna egy öreg görög bölcs, ha megéri a globális hálót.

Apropó föld.

A talajról írt egy magvas ötsorost óbudai műhelyében Szabó János drágakő csiszoló – ahogy ő mondja; kőműves – barátom, aki a műhelyport szabadidejében kertműveléssel oldja kávai tanyáján. Ide illő évről sorai következnek:

MAG

*Nekem nem az a főbajom,
Hogy ellopták a talajom.
Ha egyszer valaki földbe vet,
Csupán az izgatja lelkemet,
Hogy tényleg, én is kikelek?*

Végül egy röpke visszapillantás, a helyi, kézműves, vagy őstermelők piacairól. Nem reprezentatív felmérés következik, hiszen csupán három kedvelt piacról gyűjtöttem tapasztalataimat. Nevesíthetjük is; Balassagyarmat, Vác és Nagymaros piacain szoktam körülnézni. Közös jellemzőjük volt – hangsúlyozom, hogy volt – hogy többségükben őstermelők kínálták saját készítésű, termelésű portékáikat. Mindhárom piacot hasonló termékkel feltöltött boltok vették körül – így aztán ki-ki kedvére s pénztárcája szerint válogathatott úgymond a bolti és házi készítmények között. Az újabb közös jellemzőt azonban már kedvetlenül kellett felfedeznem. Elkezdtek fogyni a saját terméket áruló gazdák. Őstermelökké hasonultak a kereskedők néha nagyáruházi kínálatukkal. Idézet következik az egyik kiváló házi feldolgozású sertéshús árúkat kínáló gazdaasszonytól: „mondja meg, ganézzak egész évben, míg más csak átpakolja a kolbász halmazt s máris tőle veszik az árut az emberek. A múltkor még – láthatta – zöldséget árult, most rúd-méterszám lógnak a kolbászok a standján” – mutatott a két állással odébb feltöltött húsos pultokra. Összeszámoltam. Ezen a piacon már egy kezem is elég volt a hiteles házi termékeket áruló gazdákra. A többi is árult. A termékek hitelét. El.

KOVÁCS TADÉ

SZERETNI ÉS MÁSOKAT SZERETRE TANÍTANI

RIPORT HORVÁTH JÓZSEFFEL

Ezt az interjút igen könnyű volt elkészítenem. Megkértem Jóskát, hogy mondja magnószalagra vallomását, s nekem csak le kellett gépelnem azt, amit mondott. Csak a legvégén tettem föl neki néhány kérdést, hogy világos legyen, ami nem volt egészen az.

1950-ben születtem vallásos szülőktől, falun, ötödik gyerekként. Amikor hazahoztak a kórházból, a bátyám azzal fogadott: „Nekem már nem kell papnak mennem: itt az öcskös, öbelőle lesz majd pap.” Szüleim vallásossága meghatározta egész életemet. Mindig közösen imádkoztunk, főleg édesanyámmal. Esti imánkat ezzel a kis fohással fejeztük be: „Édes Jézuskám, én nagyon szeretlek Téged, segíts meg, hogy kispap lehessenek.” Nagyon mélyen rögződött tudatomba ez és meghatározta mindennapjaimat is. Egészen kicsi koromban elkezdtem már ministrálni. Nagyon élveztem az oltár körüli tevékenységet. Ezt a plébános is észrevette, és amikor esedékessé vált a továbbtanulás, felvetette, hogy mi lenne, ha bencés gimnázium felé tendálnék. Határozott elképzelésem nem volt arról, hogy mi is lesz belőlem, hiszen korábban csikós, később színész akartam lenni.

Elmentem a győri Bencés Gimnáziumba, mint plébánosától, illetve az egyházmegyétől támogatott diák. Sokat olvastam pszichológiai, később jogi tárgyú könyveket. Vonzott a jogi pálya. Esti imáimhoz azonban továbbra is szorosan hozzátartozott az a fohász, amit édesanyám belém nevelt. Érettségikor – bár nem volt bennem dübörgő az elhatározás, hogy pap leszek, de – támogatóimnak tartoztam annyival, hogy legalább megpróbáljam. A győri Hittudományi Főiskolára jelentkeztem. Ott le kellett írni, hogy ki, miért szeretne pap lenni. Erre azt írtam: Szeretném, ha a teológián bebizonyítanák nekem, hogy van Isten. Nem nagyon bíztam benne, hogy ez sikerülni fog nekik. Talán ők sem, mert azonnál a budapesti Központi Szemináriumba irányítottak. Közben megkaptam a katonai behívót. Huszonhárom hónapot töltöttem a katonaság kötelékében Baján. Katonatarsam volt Várszegi Asztrik és Kis Domonkos bencés. Sokat dolgoztunk építkezéseken. Többször csak úgy úsztam meg az előléptetést, hogy továbbhelyeztek. Leszerelésem után becsülettel bevonultam a szemináriumba, most már nem Pestre, hanem Győrbe. Komolyan elhatároztam: olyan pap leszek, aki maximálisan jól csinálja a dolgait. Nagyon tetszett nekem a liturgia.

Volt még valami, ami erősen meghatározta napjaimat. Gimnazista koromban volt öt srác, akikkel nagyon jóban voltunk, jókat dumáltunk, persze együtt is kocsmáztunk. Énekelgettünk, kirándulgattunk, jól éreztük magunkat egymás társaságában. A szemináriumban nagyon hiányzott nekem ez a baráti társaság, de abban

bíztam, hogy a kispapok között majd lesznek, akik pótolják őket. Ilyenféle próbálkozásaim voltak: vasárnap délutánonként legyen önképzőköri foglalkozás, adjunk elő egymásnak novellát, verset, hiszen papként emberek előtt kell majd beszélnünk. Csináljunk faliújságot, s mindegyikünk írjon rá cikkeket. Lépéseket tettem az irányba, hogyan lehetne baráti közösséggé alakítani ezt a 12 főből álló kurzust, melynek egy negyedéves kispap volt a duktora. Egy alkalommal sétára mentem a duktorral és elmondtam neki, mennyire hiányzik nekem az otthoni csapat, s milyen jó lenne, ha baráti társasággá válnánk. A többiek látták, hogy én az általuk nagyon utált vezetővel mentem sétára, és ettől kezdve besúgóként szerepeltem a szemükben. Nem nagyon állt velem szóba senki.

Ekkor új szakasz kezdődött az életemben: az emberek helyett a természetfelettihez, Istenhez fordultam. Ez úgy kezdődött, hogy két és fél hónapnyi szeminárium után elhatároztam: otthagynom az iskolát. Ha a papságra készülünk és társaim így viszonyulnak a dolgokhoz, akkor nekem itt nem sok keresni valóm van. Hogy mégis maradtam, az annak köszönhető, hogy egy másik, még otthonról ismert negyedéves kispapnak is tudomására jutottak vívódásaim. Ő arra kért, mielőtt elmennék, töltsék egy órát a kápolnában, utána segít összecsomagolni. Maradtam, de ettől fogva meg sem próbálkoztam barátkozni. Ellenben esti ima után, amikor már mindenki távozott a kápolnából, 1/4 10-től 1/2 11-ig ottmaradtam. Rózsafüzért imádkoztam, százötven Üdvözlégyet, amint anyámtól tanultam. A csendes, sötét kápolnában csak az örökmécses világított. Szédületes élményként élnek bennem ezek az imádkozások ma is, valahányszor eszembe jutnak. A barátok helyett ezek az esti kápolna-élmények tartottak benn a szemináriumban két éven át. Akkor megszületett bennem az elhatározás: nem csinálom tovább.

A nyári szünetben felutaztam Pestre, hogy körülnézzek, hogyan lehetne protekcióval bejutni a Jogi Egyetemre. Otthon a püspök levele várt: tanulmányi eredményeim alapján Budapestre irányított a Hittudományi Akadémiára. Egy évet elleszek ott, gondoltam, s utána csak sikerül átnyergelnem a jogra. Harmadéven, Budapesten ismerkedtem meg azokkal az emberekkel, akik ma is a barátaim. Náci, Bohn Pisti, Csiky Lajcsi egy közösségbe jártak, ahova engem is meghívtak. Itt nem mindjárt éreztem jól magam. Magabiztosságuk túl erős kontrasztot jelentett az én bizonytalanságaim számára, később azonban magam is megtaláltam körükben azt a szálát, amely biztos vezérfonal az életemben. Még mindig nem volt világos, hogy pap leszek-e vagy más, de egyre komolyabban éreztem, hogy most már tiszta vizet kell öntenem a pohárba, döntenem kell. Ekkor kerültem el Barcza Barna lelkigyakorlatára, amelyen fiatal házaspárok vettek részt. Csak ketten voltunk rajta – úgymond – „paptojások”: Csiky Lajcsi és én. Ezen a lelkigyakorlaton döbbsentem rá, hogy nekem mégis pappá kell lennem. A szeretetre akarom felhasználni az életemet, s nekem az Úr azt szánja, hogy ezt cölebsz emberként végezzem, így tanítsak másokat is a szeretetre. Ettől fogva világos volt a pálya, amelyen mennem kell. Többé nem a külsőségek vonzottak, hanem a lényeg: szeretetre tanítani,

szeretetlenben élni. Ezt pedig legjobban papként tudnám csinálni. Beálltam azok sorába, akik úgy gondolták, hogy akkor teljesítik a Jézusban hívők feladatát, ha közösség-építéssel szolgálják a magyar egyház jövőjét. Ez kb. 1974-re esik.

1975-ben pappá szenteltek. Galla Gabival ekkor már közösséget vezettünk Budapesten. A VI. évet is a Központi Szemináriumban tölthettem.

Lelkipásztori tevékenységemet 1976 őszén kezdtem el Sopronban, telve lendülettel, lelkesedéssel, és azzal a meggyőződéssel, hogy fiatalokat, fiatal házaspárokat kell megnyerni Jézus ügyének, mert akkor tudjuk továbbvinni azt, ami ránk van bízva. Élveztem, hogy az emberek szívesen hallgatnak, mert furcsa-érdekes dolgokat mondok. Az is tetszett, hogy újszerű lelkipásztori megoldások vonalába állhattam bele társaimmal. Egy soproni élményem kívánczik ide példaként arra, hogy milyen kifürkészhetetlenek az Úr útjai. Éppen azon törtem a fejemet, hogyan lehetne mihamarabb közösséget alakítani egyetemistákból, midőn egy esti templomzáraskor észrevettem egy egyetemistát, amint épp a miserend kiírását böngészte az előcsarnokban. Megkérdeztem tőle, mi járatban van. Misére jöttem – volt a válasz. Annak éppen most lett vége, de nézzük meg, hova is lehetne még eljutni. Megnéztük és rákérdeztem: És te, különben, miért jársz templomba? Ezzel elindult egy beszélgetés – alig értünk oda a 1/2 9-es misére – és elindult Miklovicz Laci Bokor-béli útja. Nagyon sok segítséget kaptam azoktól az emberektől, akiket Sopronban ismertem meg. Nem úgy az államtól és akkori főnökömtől. 1977-ben az én útlevelemet is bevonták. Ezt akkor jó jelnek vettem: csak sikerült valamit tennem Krisztusért, ha a világ haragszik érte! A soproni évek arra voltak jók, hogy a teológián megtanult elméleti anyagot megpróbáljam alkalmazni a gyakorlati életre. Este tízkor távoztak a fiatalok, utána még éjszakába nyúlóan tanulmányoztam a teológiai irodalmat. Szerencsére akkor már olvasható volt a KIO (Bulányi György: Keressétek az Isten Országát!). Új és új ötleteket adott Jézus-értésemhez, Jézus tanításának radikális megfogalmazásához. Csemege volt. A Merre menjek? és egyéb írások nagy segítséget jelentettek az ifjúsággal, az emberekkel való foglalkozásban, az igehirdetésben.

A soproni két év után egy faluba kerültem. Itt nem volt lehetőség arra, hogy fiatalokat találjak, de megalkíthattam a Rózsafüzér Társulatot. Ez százegynéhány embert jelentett, akik vasárnap délután összejöttek a templomban, s ott én a Merre menjek? téziseit mondtam el nekik. A korosztály nem volt épp fiatal, de elsősorban nőkből állt, akik végül is oroszánrészt vállaltak a gyerekeknevelésben. Sokáig itt sem maradhattam.

Tatabánya-Bánhidára kerültem. Főnököm azzal az ukázzal kapott meg, hogy lehetőleg ne engedjen fiatalokkal foglalkozni és próbáljon meg leszakítani a Bokorról. Végig tele voltam lendülettel, lelkesedéssel, kifejezetten élveztem a fiataloknak tartott lelkigyakorlatokat. Stílusomat a meghökkentés, a belelkedés jellemezte. A bánhidai időszak mégis valamiképpen a kihülésemet, a

belefáradásomat jelentette. Nem a befelé fordulás, hanem az amerikanizmus: a tevékenység eretneksége kezdett jellemezni, kemény beszéd, éles megfogalmazás, mögötte viszont elmaradt az életvitelem. Mivel kezdetben csak káplántársam foglalkozhatott fiatalokkal, én a képviselő-testület férfi tagjaiból szerveztem Biblia-olvasó kört. Gondolkodásunkat természetesen itt is a Merre menjek? és a KIO alakította. Hittanos gyerekek szüleiből is sikerült összehoznom egy Biblia-olvasó csapatot. Idő múltával már fiatalokkal is foglalkozhattam. Főképp lányok vettek körül. Ez okozta később a „vesztemet”.

Négy év után Tatára kerültem. Meglehetősen rideg főnökömmel nem volt könnyű kijönni. Nem is nagyon sikerült. Önellátó módon, teljesen egyedül éltem. Ezt még nehezebben viseltem. Ekkor ismerkedtem meg azzal, aki ma már a feleségem. Az összejövetelek utáni négyszemközi beszélgetésekkel indult az egész, a beszélgetések mélyültek, kapcsolattá fejlődtek... Jó fél éves vajúdas után megnősültem.

Pályamódosításom után kerestem a helyemet az életben. A tatai Szociális Otthon mentálhigiénés csoportvezetőjeként álltam munkába. Itt dolgoztam 4 éven keresztül. Közben elvégeztem a szociális szervező szakot a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolán. A családalapítás meglehetősen igénybe vette az időmet, energiámat, fokozatosan megszakadtak közösségi kapcsolataim. Maximálisan megváltozott az életem. Rendbe kellett tenni a lakást, amit vettünk, aztán a tanulmányaim vették el az időmet. Kezdtém beleveszni a hétköznapi élet sűrűjébe. Feleségem hozott egy leányt az első házasságából, és két közös fiunk született. Apja lettem a nyolcadikos Szandrának, s nem volt könnyű egymással megtalálnunk a hangot. Mindketten hibásak vagyunk abban, hogy nem is nagyon sikerült. Máte jelenleg harmadikos, él-hal az autókért. Egyébként nem túl szorgalmas, de hozza a formáját. Dani ősszel lesz iskolás, vagány, megtanult olvasni, leírja az ábécét. Míg kisebbek voltak, minden este Bibliát olvastunk velük. Ma már úgy történik a nap zárása, hogy megköszönjük Jézusnak a megköszönendőket, bocsánatot kérünk, és kérjük a segítségét az elkövetkező időre. Nejem az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatnál laboráns. Tűz és víz vagyunk. Sok mindenben eltér a véleményünk. Azt képzeltem, hogy egy csomó dologban változtatok majd rajta. Ez nem jött be. Úgy látszik, erőszakos vagyok, de nem annyira. Jól vagyunk. Ő nem viszi túlzásba a vallásosságot, de foglalkoztatják az ezoterikus dolgok. Ezekkel viszont én nem tudok mit kezdeni, így aztán ki vagyok kiáltva hitetlennek. Vannak vitáink, de jól megvagyunk. Szóval a közösségeimmel megszakadt a kapcsolatom. Ebben én is ludas voltam.

Kezdtém megtalálni a helyemet a világban. Tatán megalakítottam a Nagycsaládos Egyesületet. Kompenzálás. Azután elmentem dolgozni az önkormányzathoz Tatabányára. Itt sokat beszélhettem. Kompenzálás. Szociálpolitikával foglalkoztam, a szociális intézmények referenseként működtem. Költségvetéssel, szakmával, személyi kérdésekkel kellett foglalkoznom. Kicsit meglegyintett a hatalom szele, a pénz, a karrier. 1987 őszén még visszaküld-

tem Tatabányán a katonakönyvem, de 1990-ben, függetlenül, már indultam a képviselő-választáson, MSZP-s támogatással. Amikor visszagondolok az okokra, azt hiszem: a vérem, az hogy a falu első parasztjának voltam ill. vagyok a fia – bár a szüleim már meghaltak -, jelenleg is keményen meghatározza az életviteletem. Gazdasági vénát is örököltem, mely arra ösztönöz, hogy próbáljak kettőről háromra jutni. Ezzel azt is be kell vallanom, hogy a szegénység eszméje meglehetősen háttérbe szorult a mindennapjaimban. Az éhezők megetetésére bizony már nem juttatok tíz, hanem legfeljebb öt, de inkább csak egy-két százalékot a jövedelmemből. A liturgiához való kezdeti vonzódásom annyira megcsappant, hogy jelenleg aligha tudnék részt venni egy püspöki misén. Vasárnaponként, főleg a gyermekeim miatt, hogy kapjanak valami értéket, eljárók a templomba.

Miért tartok itt? Mint említettem, megszakadt a kapcsolatom az általam vezetett közösségekkel. Természetesen (?) kikerültem a Papok kettőből és a Fiatalok ötbe jártam, ami valamiféle tartást jelentett számomra. Tatán történt a pályamódosításom és Tatán találtam magamnak civil munkahelyet. Tatán Vincze Jóska népében, érdekes módon, nem sikerült gyökeret verni. Sokat törttem a fejemet azon, hogy miért, de nemigen jutottam eredményre. Így hát magányos, külön bejárátú életet élek. A Bokorhoz tartozónak vallom magam, de nem döngetem a mellemet, mert többet kellene tennem. Nem adtam fel könnyen azt, hogy kapcsolatot találjak a tataiakkal. Amikor Tádé idekerült, úgy éreztem, itt a pillanat, hogy befolyhassak a közösségi életbe. Ezért összeverbáltam egy olyan, közösségvezetőkből álló csapatot, amelyben három tatabányai és négy tatai vett részt. Az első időben – legalábbis számomra – jónak ígérkezett ez a kezdeményezés, de végül is nem jött be, némelyek túl sok egyéb elfoglaltsága miatt.

Jelenleg a Hajléktalangerőforrás Központot vezetem Tatabányán. Ezt azért választottam, mert úgy érzem, segíteni tudok az embereken. Maradt bennem valami a győri szeminárium kápolnájának csendjeiből, ami jó, a szeretet, a jézusi, az Istennek tetsző irányába mozdít. Az önkormányzatnál kezdett elegendő lenni a lobbizásból, az ügyeskedésből. Élveztem ugyan, de másrésről megfárasztott. Amikor kiírtak egy pályázatot a Hajléktalangerőforrás Központ vezetői állására, kimentem a két telephelyre, amelyeket egyébként ismertem, hiszen bizonyos mértékig a fennhatóságom alá tartoztak. Miután végigjártam az intézményt, végigfutott a hátamon a hideg. Akárhová, de ide biztosan nem jövök. Micsoda emberek! Megszoktam, hogy nyakkendőben járok dolgozni, úriemberként. Hazaérve – ritka alkalom! – leültem, hogy elcsöndesedjem, és igen elszégyelltem magam. Hű, de messzire jutottam attól, amire föltemtem az életemet: „Szeretni és másokat szeretni tanítani!” Másnap megírtam a programot, benyújtottam a pályázatomat és elnyertem az állást. Úgy érzem, itt tehetek valamit az elesett emberekért. Reggelente viszem nekik, amit a péktől sikerült ingyen és bérmentve elkérni számukra:

kenyeret, péksüteményt. Próbálok nekik lakást szerezni, gondolatokat átadni, amelyek talán segíthetik őket; mellettük állni, hogy érezzék, szeretem őket. Ennek szeretném megnyerni a munkatársaimat is. Szeretnék kialakítani egy jó csapatot, amely szolgálatnak tekinti, hogy a társadalom perifériájára jutott embereket segíti. A Nagycsaládosok Egyesületének tatai elnökeként 1995. február közepén meghívást kaptam egy megbeszélésre, amelyet a polgármesteri hivatalban rendeztek karitatív és önszervezésű csoportok képviselői részére. Az volt a téma, hogy mit lehetne tenni Tata szegényeiért. Részt vett rajta a Máltai Szeretetszolgálat, a Vöröskereszt, a Mozgáskorlátozottak egyesülete, a Szőlőtő iszákosmentő klub (Tádéék), stb. Felszólalt egy hölgy is: Losonczy Erzsébet, aki remek ötletekkel állt elő: szociális diszkont, konyha, tüzelő juttatás, spirál felrakás, stb. Nagyon élveztem ezt az együttlétet. Én is elsütöttem azokat, amiknek a megvalósítását fontosnak tartanám Tatán. Valami megérintett itt, azon túl, hogy, örömmre, meghívtak a humán bizottságba, mert szívesen hozzászólok a szociális témákhoz. Valamelyest érték is hozzá. Hamarosan összeültünk a szociális foglalkoztató igazgatónőjével és Losonczy Erzsikével. Megtárgyaltuk, hogyan tudnánk munkalehetőséget teremteni a tatai szegényeknek, hajléktalanoknak. Azt hiszem, itt kellene megtalálnom a helyemet. Úgy gondolom, hogy amitől annak idején belelkesedtem: az adás, a szolgálat, a nem bántás, a mindenkit szeretés eszménye, ezen a területen fogható eredményeket is hozhatna.

Ami ma hiányzik nekem a papságból, az a prédikáció. Nagyon szerettem prédikálni. A vasárnapi prédikáció már hétfőn olyan feladatot jelentett számomra, ami összeszedettséget, belső tartást kölcsönzött nekem. Már hétfőn elkezdtem imádkozni, gondolkozni afölött, hogy mivel is állok ki majd vasárnap az emberek elé. Ez hiányzik ma: egyrészt a tartás, másrészt a szereplés. Lehet, hogy sok esetben az egyéniségemben rejlő szereplési vágy irányított, de az biztos, hogy egyáltalán nem szereplési vágyból csinálok azt, hogy most itt Tádéval beszélgetek.

E. SZABÓ LÁSZLÓ

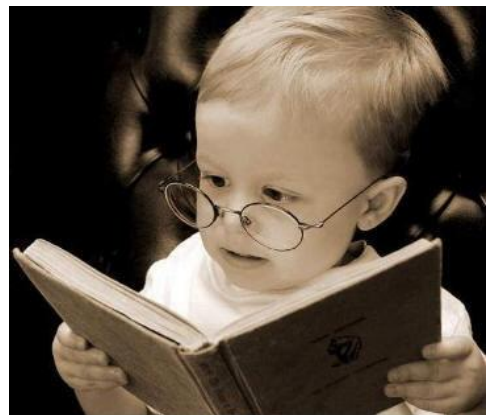
HIBA NEM AZ ÖN GYERMEKÉBEN VAN...

Az ELTE oktatójaként 24 éve veszek részt a tanárképzésben, és régebben, megélhetési okokból, 10-15 éven át szinte minden estémet nagyon jól vagy nagyon rosszul tanuló, főleg gimnáziumi diákok tanításával töltöttem. Szóval, ha a diákéveket is beszámítom, negyven év tapasztalata mondatja velem, hogy a magyar iskolák – minden ellenkező híresztelés ellenére – nem jók.

A negatív visszajelzések rendszere

Az utóbbi években érezhetően javult az iskolák légköre. Kevesebbszer találkozunk olyan ellenszenves iskolai kellemekkel, mint jelentkezés, felállás, „Osztály, vigyázz!”

stb., lehetőséget adva ezzel arra, hogy a diákok az iskolában is gyakorolhassák a nagyobb társaságban való emberi érintkezés rutinjait: a megszólítást, a közbeszólást, a kérdezést, a hangulatnyilvánítást és sok más fontos dolgot. E pozitív változások ellenére az iskola légköre alapvetően restriktív maradt, s ennek oka, hogy semmit nem változott az iskola működését alapvetően meghatározó, negatív visszajelzésekre épített pedagógiai módszer: az iskola számára sohasem az a fontos, hogy egy gyerek mit tud, mihez van kedve vagy tehetsége, hanem hogy mit nem tud, mi az a tantárgy, amiből rosszabb az átlagnál, hogy aztán azon legyen, hogy az illetőt az átlagra „felhozza”. A tanárnak nem adatik meg, hogy saját tudásából felmutassa azt a legérdekesebb, legfontosabb lényegét, amit maga is szeret, amely alkalmas lenne a diák érdeklődésének felkeltésére. A diák számára az iskola csupa kötelesség. Nincs ideje és módja egy-egy kedvelt témánál elidőzni, egy-egy kedvelt tantárgyban elmélyedni. Elmarad az ezzel járó öröm és sikerélmény. Elmarad annak érzése, hogy az iskolában tanultaknak hozzá bármiféle köze lehet. Ami hiányzik a magyar iskolából, az az öröme. Az élet dolgairól való elgondolkodásnak, a világ, a természet megismerésének és megismertetésének öröme, ha tetszik, a katarzis.

Saját gyerekeim tapasztalatából tudom, hogy az amerikai iskolát azért lehet szeretni, mert pozitív visszajelzésekre épít. A kreditrendszer, a tantárgyak flexibilis, egyénre szabott megválasztása, a mindenkinek kötelező tantárgyak minimalizált, emberhez szabott tananyaga, a kevés házi feladat, a projektek rendszere mind ezt a célt szolgálja. Nem akarnak mindenből „tananyagot” gyártani. Az ember nem találkozik olyan bornírtással, hogy a tornaórán „kislabdahajításból” osztályozzanak. Az amerikai iskolában a tornaórákon baseballoznak, röplabdáznak, úsznak és eveznek, vagy éppen görkorcsolyázni tanulnak. Az egyik gyerek ügyesebben, a másik sutában, de mindenki jól érzi magát. Nem gondolom, hogy az amerikai iskolarendszer tökéletes, de van néhány olyan pozitív vonása, amelyre érdemes odafigyelnünk.

A magyar iskola legellenszenvesebb vonása, hogy túlságosan is komolyan veszi magát, és folyamatosan ítélkezik. Igaz ez a tehetség megítélésére is: aki nem hangoztat megkérdőjelezhetetlen, magabiztos ítéleteket a gyerekekről, az nem is számít komoly szakembernek.

Az életkori sajátosságok semmibevévése

Az életkori sajátosságokhoz való alkalmazkodás hiánya azonnal szembeötlő, ha csak arra gondolunk, hogy az iskolai élet alapmotívumai gyakorlatilag változatlanok az első emelitől a gimnázium végéig: tantárgyak vannak, 45 perces órák, kicsinek és nagyoknak ugyanolyan hosszúságú szünetek, házi feladatok, otthoni tanulás, számonkérés, osztályzat. Hol van ebben, az iskolai mechanizmusban figyelembe véve például az az egyszerű tény, hogy egy hat-hétéves gyerek átlagosan 15 percig képes valamire egyfolytában figyelni, és hogy ez az idő még tízéves korban sem több 20 percnél? Gyermekpszichológusok sokszor felhívták már a figyelmet arra, hogy az általános iskola első éveit sokkal inkább a jó óvodához kellene közelíteni.

Az életkori adottságok figyelmen kívül hagyásának durva példáit fedezhetjük fel a tananyagban. Hogy ostobaság óvodában halmazelméletet tanítani, az nyilvánvaló. De értelmetlennek tartom a halmazelmélet, a szimbolikus logika, a relációelmélet és a matematika más absztraktabb részeinek tanítását az általános iskola alsó osztályaiban is (a felső tagozatban is, de ott szerencsére nem tanítják). A gyerek, a tanító és az otthon segítő szülő idejének tökéletes pocskololásáról van szó. A tananyagban ezek a részek semmilyen képességet nem fejlesztenek, mert nem az életkornak megfelelőek. Hiszen az egyszerű számfogalom is – Mérei Ferenc szerint – csak a hatodik életév végén alakul ki, és még sokáig a számolási folyamathoz és konkrétumokhoz kötődik. Ehhez képest már a második (jobb esetben a harmadik) osztályban a különböző alapú számrendszerek fogalmát kell tanítani, a tankönyv az egyik számrendszerből a másikba való átszámolásra vonatkozó feladatokat tartalmaz. Hasonlóan érthetetlen, hogy a mértékegységek átváltása hogyan előzheti meg a tananyagban az osztás fogalmát, és hogy egyáltalán miért téma ez a második és harmadik osztály tantervében, amikor tudományos vizsgálatokból ismert fejlődéslélektani tény, hogy a súly és a térfogat fogalma tíz-tizenkét éves korig bizonytalan a gyerekek gondolkodásában.

A formális műveleteket, összetettebb, feladatmegoldó gondolkodást igénylő ismereteket a magyar iskola túlságosan korán kezdi tanítani. Az ilyen gondolkodásra való képesség a gyerekek tizenegy-tizenkét éves kora körül kezd kialakulni, és a folyamat a tizenégy-tizenötödik életévben fejeződik be. E tényt teljesen figyelmen kívül hagyja az alsó tagozatos matematika tananyag, és sok esetben a felső tagozatos is. A gyermekek számára evidens, szemléletes fogalmakat is – valamiféle álmatematikusokdás jegyében – a lehető legbonyolultabban vezetünk be, de legalábbis nem a koruknak megfelelő módon. Tipikus példa erre az egyik hetedikes matematika tankönyv, amely a henger – amúgy mindenki számára egy rajzzal tökéletesen elmagyarázható – fogalmát hosszú és bonyolult definícióval írja le. És hasonló példák egész sora található a környezetismeret című tantárgyban vagy a felső tagozatos fizika tananyagban. Még a gimnázium első osztályában is sokkal óvatosabbnak kellene lennünk. Ezzel szemben az elsős kémia tananyag, amely a reakciókineti-

kát vagy a kémiai tulajdonságok és a kémiai kötések kvantummechanikai alapjait igyekszik elmagyarázni (még hozzá igen nagy részletességgel), már igencsak érett tudományos gondolkodásmódot igényelne. Nem csak a természettudományokban követjük el ezt a hibát. Ha egyáltalán szabad tudományos szempontból komolyan venni az első osztályos gimnáziumi nyelvtankönyvet, az sem a tizenöt éveseknek való. A szemiotika tudniillik érett, elvont kategóriákban gondolkodni képes felnőttek számára is nehéz diszciplína.

Ebben a korban, tíz-tizenöt évesen, a gyerekek legtöbbször nagyon is fogékony mindenféle tudományos ismeret befogadására, de nem az erejüket meghaladó, absztrakt formában, hanem a közvetlen szemléletre támaszkodva, élmények és kalandok formájában. Egy látványos kísérlet vagy egy színes film a holdra-szállásról sokkal közelebb hozná az ilyen korú gyereket a tudományokhoz, mint pl. a hatodikos fizika tankönyvnek az a (majdhogynem értelmetlen) kérdése, hogy „Mennyivel változik meg a gravitációs mező energiája, ha egy követ felemlünk?” Általában elmondható, hogy a tananyag ezekben az években túlságosan is tudományoskodó, elméletieskedő. A komputer használatát úgy tanítják sok helyen, hogy bebefláztatják a DOS-utasításokat vagy körülményes definíciókat arra, hogy mi az a „file”. Ez olyan, mintha úszni tanítanánk úgy, hogy fél évig táblánál, elméletben magyarázzuk a helyes láb- és kézmozdulatokat, majd felmérő dolgozatot íratnánk belőle.

Az életkori sajátosságok semmibevétele nem tévesztendő össze a bizonyos „lábujjhegyre állítással”, amiről a gyermekpszichológusok szoktak beszélni. Az általam említett esetek olyanok, ahol nagy diszkrépancia van az életkori adottságok és a követelmények között. A diák beletörődik, hogy olyasmit kérnek tőle, amit nem képes teljesíteni, olyasmit tanul, amit nem ért, érdeklődése kialszik, a kudarc és a sikertelenség érzése lesz rajta úrrá, és kezdi magát alulértékelni.

A problémát csak súlyosbítja a korábban említett ítélkezési, számonkérési düh. A tantervet ugyanis jókora ráhagyással kellene az életkori adottságokhoz illeszteni. A gyerekek között ugyanis több hónapos korkülönbségek lehetnek, továbbá az egyes fejlődési szakaszokhoz tartozó életkor csak egy átlag. Az egyik gyereknél egy bizonyos változás előbb, a másiknál később következik be. A szórás akár egy évnyi is lehet, még hozzá igen sokféle, bonyolult módon: ugyanaz a gyerek „megszaladhat” egy bizonyos képesség fejlődésében, majd „lemaradhat”, vagy fordítva. Tehát még olyan esetben is, amikor a tanterv nem rohan sokkal a tanulók életkori adottságai előtt, hanem csak szorosban, ráhagyás nélkül követi azt, az osztályzással nem a gyermek tényleges képességeit, még kevésbé az elvégzett munkáját értékeljük, hanem csupán azt, hogy az adott életkori változásban éppen hol tart az átlaghoz képest. Ez éppannyira etikátlan, mintha ötössel jutalmaznánk, ha valakinek már pelyhedzik a bajusza, és egyeseket kapna az a fiú, akinek még nem. Másrészt hosszú távon (és az iskola nagyon is hajlamos hosszútávra szóló ítéleteket alkotni) semmilyen informá-

ciót nem ad a tanuló képességeiről, hiszen akinek ebben az évben nem nőtt ki a bajusza, annak később még óriási bajsza nőhet. Sajnos, a mentális fejlődés időbeli lefolyásával kapcsolatban a helyzet nem olyan vicces. A bajusznövesztéstől ugyanis nem olyan könnyű valakinek elvenni a kedvét, de a mentális fejlődésben való átmeneti „késlekedés” az iskolának máris alkalmat ad arra, hogy a gyerek önbizalmát megtörje, kedvét szegje az adott tantárggyal való foglalkozásban, a tehetségtelenség tudatát táplálja belé, és ezáltal valóban visszafogja képességei fejlődésében. Ha egy gyerekről az alsó tagozatos tanítója kimondja, hogy nincs tehetsége a matematikához, akkor ez így is marad. Az iskola erről gondoskodik.

Az életkori tulajdonságokkal való harmónia hiánya fedezhető fel az iskolai tananyag globális szerkezetében is. A humán- és reáltárgyak aránya szinte ugyanaz az első általánostól a gimnáziumig. Ha ez az arány – tegyük fel – helyes a tizenkét éves kor után, biztosan nem helyes az általános iskola első éveiben. Túl korán igyekszünk a gyerekek fejébe tudományos ismereteket pumpálni. Miért kell az alsó tagozatban a matematikát nagy óraszámokban tanítani? Miért kell a virág részeit, vagy hogy hány centis szántást igényel a lucerna már harmadik osztályban megtanulni? Ezekből az ismeretekből hosszabb távon semmi nem marad meg.

A súlyos hiba persze nem az, hogy ilyesmiket tanítunk feleslegesen, hanem hogy ezzel szemben teljesen kiaknáztatlanul hagyunk ezekben az években egy nagyon fontos életkori sajátosságot. Arról a képességről van szó, amit Mérei a „mesére való fogékonyságnak” nevez. A gyermeklélektani irodalom szerint négy-öt éves korban kialakul egy sajátos, „mesét hallgató” viselkedésmód. „Ez az első megjelenése annak a viselkedésnek, amellyel a felnőtt olvas, filmet vagy színdarabot néz. A műalkotás befogadása – ez a merengő, beleélő, képzeletet mozgósító, érzelmeiket ébresztő magatartás – gyermekkorban a mesére való beállítottsággal kezdődik” (Mérei). A mesére való beállítottság nyolc-kilencéves korig tart. Ezekben az években az iskolában eltöltött idő túlnyomó részének – a kötetlen mozgás és játék mellett – mesehallgatással kellene eltelnie. Azt sem tartanám tragikusnak, ha az első két-három osztályban a gyerekek matematikát és hasonlókat egyáltalán nem tanulnának. Hangsúlyozom: a szó legszorosabb értelmében vett meséről van szó, és nem az olvasókönyvek tudálékoskodó, március tizenötödikét, a törökök elleni küzdelmeinket vagy Illyés nagypapjának kovácsmesterségét bemutató olvasmányairól. „A meseinek és a reálisnak az egybevonása szétfoszlatja a mesebeállítottságot, a felnőttekbe vetett bizalom síkjára tereli a képzeletet, és ezzel elzárja a gyerek elől az esztétikai örömet ezt a korai forrását” (Mérei). A mesebeállítottságban megnyilvánuló vágyteljesítő gondolkodás továbbélését figyelhetjük meg a nyolc-kilencéves kor utáni években – egészen tizenkét éves korig – a kalandos, a mindennapostól eltérő, de racionálisan megszerkesztett, valóságos elemekre épített történetek iránti érdeklődés formájában. Ez a holdutazások, Robison Crusoe-k, Verne-regények és kalandos útleírások korszaka.

Természetesen a további éveknek is megvannak a maguk tipikus olvasmányélményei. A mesehallgatás, később az olvasás általános funkciója a fontos: „A könyvek megtanítják a gyereket arra, hogy nem kell – hiszen nem is lehet – mindent valóban végigcsinálni, közvetlenül átélni; beleéléssel is részesei lehetünk a történeteknek. Így tanulja meg a gyerek azt, hogy olvasni valamiről érvényes élmény; lelkesedni egy olvasmány hőiséért, elrészekenynülni a sorsa fölött, hiteles érzelmi megnyilvánulás. Az olvasmányoknak ezt a hatását elősegíti az, hogy a gyerek érzelmi úton könnyen megközelíthető, hajlik a beleélésre. Képzetele mozgékony, a kompenzáció és a vágyteljesítés fonalán nehézség nélkül követi a történeteket” (Mérei).

Ha mindezeket az élményeket a gyerek az iskola első éveiben az iskola közvetítésével kapja, akkor megvalósul a csoda: a gyerek abban a tapasztalatban részesül, hogy köze van mindahhoz, ami az iskolában történik. A mese a gyermek első találkozása a szellemivel, az intellektuálissal. Ennek az örömteli találkozásnak az élménye egészen az érettségiig elkíséri. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy ez az intellektuallé válás pillanata. Ha ezt a pillanatot elmulasztjuk – márpedig most elmulasztjuk -, akkor minden erőfeszítés hiábavaló: a jeles érettségi bizonyítvány (esetleg a diploma) átvétele után a tanulás, az olvasás, a tudományok és művészetek iránti érdeklődés, a világ dolgain való elgondolkodás igénye mind – mint hogy ezek az iskolai évek alatt is csupán külső kényszerek hatására, sokszor csak látszólag valósultak meg – sutba dobódnak.

A felvételik

Magyarországon a továbbtanulási lehetőségek mennyiségileg és főleg választékban alatta maradnak a társadalom szükségleteinek, ezért egyes szakokon igen magas felkészültséget igénylő felvételik vannak. Ez a negyven évre visszanyúló öngerjesztő folyamat végterméke.

A középiskolák minőségének szinte egyedüli paramétere, hogy diákjainak hány százaléka tudott a felsőoktatásban továbbtanulni. (A továbbtanulásra elsősorban a gimnáziumot végzetteknek van esélyük.) Aztán hamarosan kialakulnak a mítoszok a „nagy hírű”, „erős” gimnáziumokról. E mítoszoknak legtöbbször semmi alapjuk nincs, leszámítva azt a statisztikai ténytet, hogy a „legendás hírnév” következtében a tízszeres túljelentkezés lehetővé teszi számukra, hogy a „legjobb” tanulókat vegyék fel, akik várhatóan a felvételi vizsgákon is jó eredményt produkálnak. Mindenesetre a felvételi örület súlypontja az egyetemokról manapság áttevődött a gimnáziumokra. Most már itt figyelhető meg az öngerjesztő mechanizmus: az általános iskolák minden erejükkel a gimnáziumi felvételikre igyekeznek felkészíteni tanulóikat, a gimnáziumok pedig tovább szigorítják a felvételi vizsgákat. Nem csoda hát, ha a szülők tizenkét évesen át szüntelenül gyermekükért aggódnak. Az előrelátók már második elemiben magántanárt fogadnak, hátha az tudja, hogy ami 12-es számrendszerben 721, az mennyi a 8-as számrendszerben. A hanyagabbja csak első gimnázium-

ban kap észbe, mikor rájön, hogy nem tudja megmondani a gyerekek, mennyi az oxigén 2p elektronjának kötési energiája.

Vagyis az iskola, a gyerek és a szülő az alsó tagozattól kezdve a felvételik körüli (egyáltalán nem alaptalan) hisztéria légkörében él. A felvételiknek ez a nyomása az iskolai élet egészére rátelepszik. Nem számít semmi más. Örögi kör ez, hiszen nyilvánvaló, hogy nem lehet az iskolai munka legfőbb célja és motivációja az, hogy a gyerek az egyik iskolai periódusból a másikba jusson. Teljesen felborult értékrend! „Nem az iskolának, az életnek tanulsz!” – hogyan lehetne ezt a triviális igazságot ma képmutatás nélkül kimondanunk?

Az egyetemi felvételi keretszámokat a kereslethez kellene idomítanunk. Tévedés ne essék, nem a „munkaerőpiac” keresletéhez, hanem a felvételre jelentkezők keresletéhez. Az államnak nincs joga beleszólni abba, hogy ki, milyen tanulmányokat kíván az egyetemeken folytatni. Az egyetemisták pontosan fel tudják mérni, hogy milyen diszciplínákat tanuljanak a saját boldogulásukhoz! Ezzel szemben még mindig a szocializmus idején kialakult merev egyetemi struktúrában gondolkodunk. Hogy ez a mechanizmus mennyire rossz hatékonyságú, hogy mennyire nincs összhangban a hallgatók tényleges érdeklődésével, hogy mennyire alkalmatlan a társadalomban ténylegesen felmerülő igények kielégítésére, azt jól mutatja – a túljelentkezések és aluljelentkezések arányain túl – az a jelenség, hogy a legtöbb diák manapság több szakra is beiratkozik, mert egyetlen szakon nem kapja meg azokat az ismereteket, amelyekre igénye van. Ha valaki ma például mesterséges intelligenciafejlesztéssel szeretne a jövőben foglalkozni, akkor jól teszi, ha tanul egy kis statisztikus fizikát a fizikus szakon, valamennyi biológiát a biológus szakon, valamennyi pszichológiát a pszichológia szakon, nem árt esetleg egy kis nyelvészet, aztán szüksége van a számítástechnika szakon elsajátítható tudásra is. Ma ezt csak három-négy szakra való beiratkozással érheti el, ami túl sok időbe telik, és feleslegesen tanulja több szak számára érdektelen részeit. Ráadásul még mindig nem szerzett meg számára minden szükséges ismeretet.

Az alsóbb iskolákat eltorzító felvételi hisztériát megszüntetni, és a felsőoktatás minőségét, illetve hatékonyságát fokozni ugyanazzal a változtatással lehet: el kellene végre felejteni a szakokat, és nagyon liberális tárgyválasztást, és a karok, egyetemek közötti áthallgatást megengedő kreditrendszert kell bevezetni. (A most bevezetésre kerülő

rendszer nem tett mást, mint a korábbi merev struktúrát lefordította a kreditrendszer nyelvére.) Fel kellene ismernünk, hogy az nem jó, ha mondjuk minden informatikus egyforma felkészültséggel kerül ki az egyetemről. Ellenkezőleg, az a kívánatos, hogy ki-ki saját érdeklődésének megfelelően más és más összetételű tanulmányokat folytasson.

A diákok túlterheltek

Ez a hosszú ideje közismert tény, úgy tűnik, senkit sem izgat komolyabban. Nem tudom, összeszámolta-e valaki, hogy egy gimnazista diáknak naponta hány órát kellene eltöltenie tanulással, ha az iskola által támasztott összes követelménynek eleget kívánna tenni. Ez valószínűleg több, mint a hivatalosan mondott két óra, de a két óra is sokkal több, mint amit normálisnak lehetne tekinteni. Tény, hogy vannak napok, amikor a gyermekek késő estig leckéjükkel foglalkoznak.

A túlterheléssel kapcsolatban elsőként az iskolában eltöltött időről kell beszélnünk. Magyarországon a nyugat-európai és amerikai iskolákhoz képest az általános iskola legalább egy órával korábban kezdődik. Itt is az életkori adottságokat hagyjuk figyelmen kívül. Nem tekinthető normálisnak ugyanaz a kezdési időpont az első elemiben, mint az a gimnáziumban. Egy elsős gyerek alvási-igénye átlag napi tizenkét óra. Ez azt jelenti, ha este nyolckor(!) lefeküdnének, akkor reggel nyolckor kellene felkelniük, amikor is a jelenlegi szabályok szerint már megkezdődik az első tanóra. Az életkor előrehaladásával sem igazán változik a helyzet. Egy tizenkét éves gyermek napi alvásiigénye átlagosan tíz óra. Ha nyolckor kezdődik a tanítás – és a legtöbb iskolában 3/4 8-ra az iskolában kell lenni –, akkor (feltételezve, hogy civilizált körülmények között megreggelizik) ehhez este kilenc-fél tízkor kellene lefeküdnie. Ez olyan aszkéta (és értelmetlen) életmódot követelne a családoktól, amelybe az már nem férne bele, hogy mondjuk egy filmet a gyerekekkel együtt nézzenek meg a televízióban, vagy elmenjenek egy koncertre. (A nulladik órákat, vagyis a nyolc óra előtti iskolakezdést hatóságilag kellene betiltani, beleértve a szakmunkásképzőket is!) Vagyis iskolás gyerekeink évtizedek óta krónikus alváshiányban szenvednek, de ez senkit nem izgat.

A következő gond az a – meglepően sok értelmiségi szülő által is osztott – tévhit, hogy tudniillik annál jobb, minél jobban leköti, leterheli a gyereket az iskola. Más szóval: baj, ha a gyerekeknek sok szabadideje van. Ez nem igaz. Mit tesz ugyanis egy gyerek, ha az iskola éppen nem ad neki feladatot? Játsszik, barátaival van együtt (hat-tíz éves korig ilyen, kifejezetten a pihenést, kikapcsolódást, szabad levegőn való mozgást jelentő tevékenységgel naponta öt órát kellene tölteni). A nagyobbak randevúznak, sportolnak, tévéznek, valamilyen hobbi-jukkal foglalkoznak, moziba járnak, jobb esetben kedvükre való dolgokat olvasnak. Még az sem teljesen haszontalan, ha „semmittevással” töltik az idejüket, egy órán keresztül az ágyon fekvé, lábukat az égnek meresztve. Egy tizenéves gyerekeknek nagyon sok átgondol-

nivalója van! Az iskola sok olyan feladatot ad, amelyek teljesítése sokkal értelmetlenebb időtöltés a most felsoroltaknál – beleértve a semmittevést is. Hogy a gyerekek szabad idejében végzett olyan „kulturált” tevékenységekről ne is szóljunk, mint zongoraóra, nyelvóra, koncert, színház, könyvtár vagy egy kirándulás. Nem túlzás, ha azt mondjuk, manapság a gyerekek művelődésének legfőbb akadálya, hogy iskolába járnak. Hogyan mehetne egy gimnazista hétköznap este színházba anélkül, hogy ne kelljen emiatt másnap „készületlenül” mennie az iskolába? Súlyosan téves tehát az az elképzelés, hogy minden, amit az iskola kitalál és a gyerekek elvégeztek, az nemes és hasznos dolog, és ha ezt nem tenné, akkor a gyerek csak üresjáratban, értelmetlenül és haszontalanul élné az életét.

Az iskolának persze többet kellene tennie a gyerekek szabad idejének kellemes és értelmes eltöltéséért. Leckeírás helyett vonzó délutáni programokat kellene szerveznie. Meg kellene nyitnia a tornatermet, udvarát, sportpályáját. Délutánoként filmeket vetíthetnének, működhetne a könyvtár (ha van), lehetnének klubok, számítógépszobák, szakkörök, vitaestek, meghívott előadók és vendégek. Mindez persze elképzelhetetlen a diákok (és a tanárok!) jelenlegi túlterheltsége mellett, vagyis ezt az iskola maga akadályozza meg azzal, amit délelőtt művel.

Megdöbbenő a felnőtt társadalomnak az a felelőtlensége, amellyel szemet huny e problémák felett. Pedig a túlterheltségnek beláthatatlanul sok káros következménye van. Egészségtelen életmódhoz szoktat, sok gyereket neurotikussá tesz (orvosi vizsgálatok szerint a tanulók huszonöt-harminc százaléka szenved a neurózis valamilyen változatában), emellett műveletlenséghez vezet, és gátolja a gyerekek szocializációját, így az egész társadalom civilizációját. Ilyen életmód mellett a fiatalok nem tanulják meg a társasági élet rutinjait, nem gyakorolják be azokat az életmintákat, hogy hogyan kell ismerősökkel, barátokkal vagy rokonaikkal a kapcsolatot fenntartani, nem találnak rá önkifejezésük különböző lehetőségeire, nem alakulnak ki azok a szabadidő eltöltésére vonatkozó civilizált szokások, amelyek felnőtt életüket is kiegyensúlyozottabbá és tartalmasabbá tehetnék. Ilyen életmód mellett minimálisra szűkül az életnek az a szférája, amelyben a közvetlen, verbális kommunikációra lehetőség nyílna. Nemcsak más generációkkal, hanem saját generációjukon belül is romlik a kommunikációs és viselkedési kultúra. Ezt csak fokozza, hogy a számonkérési düh következtében az iskolai élet is úgy torzul, hogy egyre kevésbé pótolja ezeket a hiányokat. A rövid szünetekben a diákok nem beszélgetnek, hanem a következő órán írandó dolgozat anyagát tanulják. Már a számonkérési rendszer is túlterhelt. Melyik tanárnak van ideje manapság szóban feleltetni? A mai gyerekek összesnek az ijedségtől, ha azt kérem tőlük az egyetemi felvételin, hogy a táblánál beszéljenek a kihúzott tételről. A magyar iskola verbális analfabétákat produkál!

Oktatási rendszerünk védelmezői szeretnek hivatkozni olyan nemzetközi felmérésekre, amelyek szerint a magyar iskolások az élvonalban vannak, míg például az azonos korosztályú amerikai társaik még a középmezőnyt sem érik el. Valóban, matematikában és a természettudomány-

okban vannak ilyen eredményeink (legfrissebb adatok szerint valamennyire visszaestünk). De milyen áron? Persze az említett mellékhatások felmérése sokkal nehezebb volna, mint egy matematikadolgozat megíratása különböző országokban. A teljes képhez az is hozzátartozik, hogy csak a sikeres tantárgyakat szoktuk emlegetni. Azt, hogy hol állunk mondjuk művészettörténetből vagy nyelvekből, hogy milyen tragikus a magyar gyerekek (és egyetemet végzett felnőttek!) szövegértelmező képessége, azt nem emlegetjük. De maradunk csak a természettudományoknál. Magyarország mellett még Románia és egyes ázsiai országok – pl. Japán – állnak az élen. Miért van mégis az, hogy ha kinyitok egy nemzetközi tudományos folyóiratot, akkor elsősorban nem magyar vagy román, de még csak nem is japán tudósok cikkeit találok bennük, hanem amerikaiakét? Erre nem magyarázat a tudósok Amerikába vándorlása. Ez már a múlté! Az ok inkább a két oktatási program időbeli lefolyása közötti különbségben keresendő. A magyar iskola az általános iskolai korban és a gimnáziumban messze „intenzívebb”, mint az amerikai. Ez a kilencvenes évek végéig az egyetemi képzés alsóbb éveire is igaz volt. Az egyetemi évek második felénél azonban, amikor a magyar egyetem általában kifulladás, az amerikai egyetemeken akkor kezdődik az igazán kemény tanulás, ami aztán a magyarnál messze jobban működő graduális és posztgraduális képzésben éri el a tetőfokát.

A legnagyobb képmutatás: az általános műveltség

A gyerekek túlterheltségének legfőbb oka az eltúlzott méretű, mindenkinek kötelező tananyag. A kritikákat az általános műveltségre hivatkozva szokás elhárítani. Felháborító képmutatás ez a felnőtt társadalom részéről! Egyszerűen hazugság, ha azt akarjuk elhitetni a gyerekekkel, hogy a felnőttek világában – akár csak a műveltségnek mondott elit körében – lenne bárki is, aki a gimnáziumok teljes kötelező tananyagát tudná. Egy alkalommal, játékból, tíz-tizenöt elméleti fizikus kollégámnak kérdéseket tettem fel a gimnáziumi kémia anyagból. Az eredmény nem lepott meg: legtöbbje (velem az élen!) megbukott volna az iskolában. Azt állítom tehát, hogy az ott e tárgyban tanultak nem tekinthetők az általános műveltség részének. De felmérhetnénk, hogy a történészek között hányan volnának képesek megírni az érettségi biológia-tesztet. Ha valakinek felróható, hogy nem halad a korról, akkor az nem az iskola és nem a gyerekek, hanem a tananyag kialakításáért felelős „tudós” társadalom, amely nélkülözi a lényeglátást, és képtelen időről időre elvégezni a szükséges nagytakarítást abban, amit általános műveltségnek nevezünk.

Ne higgyük persze, hogy a jelenlegi magyar iskola a maximalista tananyagával, szuperművelt ifjakat bocsát ki magából! A „sokat markol, keveset fog” tipikus esetével állunk szemben. Nyelveket nem tanítunk jól, beszédkézség-tanítás nincs, nem szoktatunk az olvasás, a zenehallgatás, a színház vagy kiállítás élvezetére. De nem tanítunk meg praktikus ismereteket sem. Nem tudnak komputeren gépelni, nincsenek hasznosítható egész-

ségügyi és szexuális ismereteik, nem tanulnak meg főzni, varrni, barkácsolni, falat festeni, vízumkérő lapot kitölteni, levelezni, könyvtárat használni stb. Nincsenek rászoktatva sem a művelt, sem az egészséges, sem a gyakorlatias életmódra.

Az iskolában csak annyit volna szabad tanítani, aminek a tanár a többszörösét tudja. (Sokat tehát nem remélhetünk. A tanárképzés tragikus, a tanárok fizetése tragikus.) Az oktatás színvonala sínyli meg, ha a tanár bizonytalan az adott területen. Ebben a kérdésben is az iskola merevsége okoz nehézséget és az, hogy túlságosan komolyan veszi önmagát: azt hisszük, valami tragédia történik, ha egy gyerek éjjel-nappal csak a komputerekkel van elfoglalva, de nem tudja felmondani a meiózis (számcsökkentő sejt-magosztódás) fázisait.

Végül szólni kell egy nem kevésbé jellemző problémáról. Kritizáltuk már, hogy a tananyag nem a megfelelő korosztály adottságaihoz igazodik és túlméretezett. Mindvégig feltételeztük azonban, hogy – eltekintve e didaktikai problémáktól – tudományos szempontból helytálló. Sajnos, ez nincs így. Az iskolai tananyag, úgy, ahogyan az a tankönyvekben és – sajnos – a tanárok által előadott formában megjelenik, egyszerűen borzalmas. Alig találni tankönyvet, amelyik világos, netán szellemes, élvezhető stílusban lenne megírva. A legtöbbjét kicsinyes, fontoskodó nyelv, a kevés tényleges mondanivaló tupírozott, túlbonyolított találása, erőltetett (ál)tudományoskodás jellemzi. Mindközben zavartalanul jelen vannak tárgyi tévedések, melyek furcsa módon még a tankönyvek javított, átdolgozott kiadásából sem akarnak eltűnni. De még a legjobb tankönyveinket is sokszor a szelektálás és a lényeg megragadásának hiánya jellemzi.

FARAGÓ FERENC

AZ ISKOLAI AGRESSZIÓ...

DIAGNÓZIS ÉS PROGNÓZIS

*„Lélek nincs! – tanítja a modern pszichológia.
Szellem nincs! – tanítja a modern filozófia.
‘Csináld amit akarsz!’ – tanítja a modern pedagógia.”
(Tanyai szilánkok)*

Az erőszakmentes jézusi eszmét valló és cselekvő emberek mostanában sajnos egyre gyakrabban sziszszénhetnek fel bizonyos iskolai események kapcsán. Ez az esemény az iskolai agresszió, nyersebb megfogalmazásban a tanárverés. Gyógypedagógusként, talán az eseményeket közelebbről halló és érző személyként, igyekszem most itt felállítani a témánkkal kapcsolatban egyfajta *diagnózist* és a dolgok kimenetelét illető *prognózist*. Az orvosi szóhasználatból vett hasonlatom azt is kívánja sugallni, hogy az iskolai agressziót nem egy önálló entitásként kívánom kezelni, mint mondjuk az óráközi szünetet, hanem valaminek a valamilyeként, nevezetesen egy rosszul működő intézmény, egy korhadó struktúra következményeként,

tüneteként. Olyan ez, mint a lázas állapot a betegségeknel, a láz sem egy önálló valami ebben az összefüggésben, hanem a betegség tünete, jelzés a szervezet felől, hogy baj van. Természetesen adott esetben fontos lehet a láz csillapítása is (=agressziókezelés), de elsősorban a láz okát kell megkeresni, és a magát betegséget kell kezelni, gyógyítani, aminek következtében a láz is el fog múlni.

Nem tartom szükségesnek a különböző agresszió definíciókat sorra feltárni és elemezni, inkább azokról a megközelítésekről ejtenék szót, amelyek, úgy mond igyeksenek felmenteni az ember agresszív megnyilvánulásait, és mintegy alátámasztják annak humán jellegű létjogosultságát.

-Az etológiai aspektus azt igyekszik velünk elhittetni, hogy minden élőlény alapvető megnyilvánulási formája az agresszió. Az oroszlan agresszív, mikor elejti a zsákmányát, ám ez az agresszió szükséges számára a létfenntartáshoz. Csányi Vilmos, az ateista, materialista etológiai guru, nyíltan állítja, hogy az emberi agresszivitás komoly biológiai alapokon nyugszik és az állatvilág törzsfjlődéséből jól levezethető.

-Az evolúciós megközelítés is felment minket agresszív tetteink mindennemű következményeitől. Sőt az evolúciós folyamat mindig az agresszió – mégpedig a minél keményebb és sikeresebb – formációja mentén fejlődhetett csak tovább az állatvilág és természetesen annak pillanatnyilag a csúcán elhelyezkedő homo sapiens faj is. A „struggle for life” filozófia az emberi viselkedések repertoárjának szerves és elengedhetetlen része. Ezt deklarálja többek közt Herbert Spencer is, aki szociáldarwinizmusról beszél. Spencer törvényerőre emeli a „survival of the fittest” tanát, azaz a rátermettek az emberi fejlődés egyedüli túlélői.

– A pszichológia materialista ága a behaviorizmus a viselkedésben adja meg az agresszív viselkedéseinkre a felmentést. Skinner ezt patkánykísérletekkel is igazolja. Megtanítja az állatoknak a kísérleti ketrecben egy pedál lenyomását, amelynek a következménye étel jutalom lesz. Majd egy kísérleti fázisban a patkányok már hiába nyomogatják a pedált a jutalom következetesen elmarad. Nos, ekkor jön az agresszív viselkedési forma. Ha a táplálék elmaradását a jogos megoldozás ellenében frusztrációnak nevezzük, akkor már is kész az elméletünk – mely emberre is jól alkalmazható – a frusztráció következménye az agresszív viselkedési forma. Így tehát, ha gyermekeinket az iskolába kudarcoknak tesszük ki – mondjuk: tanulniuk kell, elvárt viselkedésformákat kell alkalmazni, időnként egyest és intőt is kaphatnak stb. – akkor szegények frusztrálnának és akarva nem akarva agresszívekké válnak. Tehát ne gyötörjük gyermekpalántáinkat holmi tanulási, viselkedési, beilleszkedési követelményekkel, hanem csináljanak, amit akarnak. Már is körvonalazódnak lát-

szik a liberális pedagógia tudományosan is megalapozott elmélete.

– Az ösztönelmélet megalkotója Sigmund Freud az agressziót az ember veleszületett tulajdonságának tekintti. Az emberben az *életösztön* mellett a *halálösztön* is dolgozik, ez utóbbi pusztító energiákat termel, és az ember kénytelen ezeket az energiákat a külvilág felé irányítani, így válik/válhat agresszívvá. Ha a halálösztön befelé fordul, az agresszivitást az ember önmaga ellen fordítja (=autoagresszió, =szuicidum). Eric Fromm és Gustav Jung meghaladják Freud ösztönelméletét, ők az embert nem csupán biológiai ösztönlényként értelmezik, hanem a természeti determináltság ellenére a világ felé nyitott, társadalmi képességek elsajátítására képes lénynek tekintik. Tudatos és szabad az az ember, aki tud választani jó és rossz között, ebből fakad morális felelőssége is.

– Ha valamilyen vallási alapokra akarnók helyezni erőszakmentes, agresszióellenes meggyőződésünket, hamar ellenreakciókba ütközhetünk. Ugyan minden vallás az erő nem alkalmazása, a szeretet, a visszamenítés jegyében fog. De aztán később a vallástörténelem pont ennek az ellenkezőjéről számol be. Gondoljunk csak a monoteista – judaizmus, keresztény, iszlám – vallásokra. A szemet-szemért elv mintegy deklarálja az erőalkalmazását. Az agresszív viselkedések olyan színes tárházát adja számunkra, hogy nagyon el kell magunkat határolni egy-egy megnyilvánulástól, nehogy önön csapdánkba essünk. Talán még a keleti vallások állták legtovább a sarat az agresszió önbegyűrődése ellen. De napjainkban már buddhista, taoista erőszakot sem nélkülöző megmozdulásairól is hallhatunk. Persze a hazájuk, a vallásuk egyszóval az „ügy” érdekében. A vallásoknál tartva Jézus erőszakmentes koncepciója mellett sem mehetünk el szó nélkül. Az ellenségszeretelig menően hirdette és élte azt az életformát, amit nekünk is követnünk kellene. Természetesen egy tágabban értelmezett agresszió definíció mentén azt is el kell mondanunk, hogy Jézus ebben az értelemben agresszív volt a *farizeusokkal*, a *kufárokkal* és esetenként a *tanítványaival* szemben.

***

Az agressziót sokféleképpen csoportosíthatjuk, talán a legfontosabb a közösségi létből származó, erkölcsi értékrend szerinti megközelítés, amely lehet a közösség ellen irányuló (=antiszociális) és lehet úgy mond a közösség érdekében történő (=proszociális) erőalkalmazás. A háborúk, a forradalmak és a szabadságharcok hősei mindig proszociális köntösben jelennek meg. Lehet kifelé irányuló (=agresszió) és önmaga felé irányuló (=autoagresszió). Megjelenési formája szerint pedig verbális, fizikai, és lelki.

Gyakran vagyunk agresszívak, amikor a karrierünket építjük, a pozíciónk elérésén fáradozunk, a hatalom mámorába kerülünk, vagy a politika létrontó magatartása fertőz meg minket. A megszerzett anyagi javainkat, birtokainkat agresszív erőt demonstrálva

őrizzük – védjük. Ma már magyarországi vonatkozásban is a biztonsági szolgálatok, őrző-védő szervezetek létszáma, ereje, ütőképessége felér egy kisebb hadseregével.

Ám, hogy az iskola falai között is megjelent az agresszió némi gondolkodásra sarkalhat minket. Az iskola, mint intézmény, funkcióiból fakadóan (fejlesztés, nevelés, oktatás) védett helyként kellene, hogy a gyermekek rendelkezésre álljon. Azonban nem lehetünk szemellenzősek, hisz’ az iskola védettsége mellett egyben feszültségek forrása is. Gondoljunk csak meg, mennyire mást akar a tanár és mennyire mást a diák. Ennek érzékeltetésére had álljon itt Karácsony Sándor *„A magyar észjárás”* című művéből egy rövid részlet:

„A nyolc éves háború. Háború van, hát háború van, mit tagadjuk. Kitört az első tanító és tanítvány legelső találkozásakor, és tartani fog, míg csak iskola lesz a világon. Legfeljebb a hadieszközök és a harcmodor módosulnak néha. A diákháborúról az él a diáktudatban, hogy a tanári kar kezdte. És ez meglehetősen valószínű, úgy első látásra. Ők az idősebbek, okosabbak, tapasztaltabbak, hatalmasabbak, a minden tekintetben előnyösebb helyzetben levők. A diák, különösen az első osztályosok kis ártatlan, teljes mértékben ki van szolgáltatva önkényüknek.”

Nyíltan kell beszélnünk arról is, hogy az úgynevezett porosz pedagógia nem tiltotta a tanár agresszióját a gyermek felé, sőt egyfajta nevelési eszközként tudta be azt. Az erőszakmentesség eszméjét képviselve el kell ítélnünk ezt a fajta, pedagógiaiaink egyáltalán nem mondható, megközelítést. Ám azt, hogy a diák veri a tanárát olyan jelzésnek kell értelmeznünk, ami mellett nem szabad szó nélkül elhaladnunk. Bacher Iván *„Intőkönyv”* című regényéből idézhetnénk az iróniát is kedvelőknek: *„Több évtizedes iskolai pályafutása alatt Jenő, mint tanuló közelről tanulmányozhatta, mint lesz az úgynevezett porosz tekintélyelvű, ám igen hatékony iskola szépen fokozatosan nyugati típusú, liberális és egyben hatástalan intézménnyé, amelyben előbb a nevelés tűnik el teljesen, majd megszűnik a tanítás is. Olyan iskolában kezdte, amelyben a tanár verte a gyereket, és olyanban végezte, amelyben a gyerek verte a tanárt”*. Nem arról van-e szó neveléstörténetünkben, hogy elvetettünk valami rosszat, ám még rosszabbat terveltünk ki helyette? Avagy rossz iskola az, amelyben *semmit sem szabad* a gyerekeknek, ennél csak az a rosszabb, amelyben *mindent szabad*.

Ha megpróbálunk az iskolai agresszió okaira fényt deríteni, feltétlen legalább két szempontot kell számonlunk. Az egyik a pedagógus tekintélyének elvesztése/elveszítése, a másik a diákok összetételének valamilyen alattomos módon való megváltozása/megváltoztatása. Nézzük sorjában:

– A tanári tekintélyének elvesztésének időpontja és módja sem határozható meg egyértelműen. De tény, hogy e fajta tekintély nélkül nagyon nehéz megállni a katedrán. Hogy, hogyan, mikor és mi módon veszett el a tanári tekintély, vagy esetleg szándékosan elveszejtették, azt már nem tudjuk megállapítani. Egy biztos azonban, hogy ezt az elvesztett képességet csakis maguk a tanárok szerezhetik vissza saját maguknak. Egy piarista szerzetes bácsi (páter Bulányi) mesélte egyszer nekem, hogy amikor belépett a piaristák osztálytermébe magyar órát tartani, egyszerűen transzállapotba került. Még azt is hozzátette, hogy a negyven – ötvenfős osztályban a légy zümmögése csak azért nem volt hallható, mert légy nemigen volt abban az időben a „piaroknál”. Nos, van-e még, maradt-e még mára olyan tanár, aki transzállapotba kerül, ha kedvenc tárgyát taníthatja? Alig...

– A gyermekekkel is történt valami. Egy nemrégiben készült felmérés alapján a 2001/2002 tanévtől rohamosan csökken az általános iskolai tanulók létszáma, (974 102-ről 775 820-ra). Ez a fogyó magyarság itt is megmutatkozó statisztikai jele, ám ez a témánk szempontjából indifferens lenne, ha nem tapasztalnánk, hogy ezen belül rohamosan nő a *sajátos nevelési igényű tanulók* száma, (46 569-ről 64 043-ra) és ugyanilyen tendenciát látunk a *beilleszkedési, tanulási, magatartási zavarokkal küszködő gyermekek*nél, (86 587-ről 100 136-ra). Az okokat nem nagyon tudjuk, de tény, hogy valami nagyon elromlott a rendszerben. Vagy elrontották? Kontárok tevékenykedtek? Talán szándékosan és módszeresen tették tönkre? Nem tudjuk. Amit tudunk, azok elemi foszlányai az oktatási – nevelési rendszerünk hibáinak:

- arra alapoz, hogy mit nem tud a gyerek és nem arra, hogy mit tud
- az kérdez, aki tudja a választ és nem az, aki még esetleg nem
- úgy nevel, hogy nem nevel, s ez a legrosszabb nevelés
- a nevelési problémákat „oktatási” módszerekkel bünteti
- úgy értékeli, hogy nem (mer) értékelni = ezzel nem csak a gyermeket menti fel, hanem saját magát is
- nincsenek közösségi szintek, vagy ami esetleg van annál még az „üttörősi” is jobb volt
- a pedagógus tekintély elveszett
- a liberális nevelési rendszer látenszen magában hordozza az agressziót
- csak magát az agressziót próbálja kezelni, nem a mögöttes okokat

És mik lehetnek az okok, csak találgatni tudunk:

- morális válság
- a szerepek válsága
- a közoktatás lezüllesztése
- a tekintély elsorvasztása
- a média gátlástalansága
- a Mammon
- a családok
- az agresszió preferálása
- a durva, küzdősportok prioritása
- kereskedelmi kloakák
- a porosz pedagógia helyett liberális pedagógia
- a fejlesztés-nevelés-oktatás helyett: csak oktatás

***

Pedagógusként arra tudok reagálni, hogy jó tanárokká kell lennünk! Olyanoknak amilyenekre az idős Karácsony Sándor ekképpen emlékszik vissza: *”Arra emlékszem, hogy jó tanár volt, szigorú, következetes, határozott, mellénk állított korlátai voltak, amelyek tulajdonképpen nem korlátoztak, hanem megóvtak, kapaszkodót biztosítottak. Legendás volt egyénisége és humora, valamint a csudásan kidolgozott értékelési rendszere. Ez a selejtező nevet viselte, a selejtező lényege az volt, hogy ha a rövid kérdésre a szólított nem tudott felelni, akkor állva maradt, és más kapta a kérdést. Ha az álló a második kérdésre sem felelt meg, akkor besétált az osztályterem bal sarkába. Ha harmadszor is csődöt mondott, a jobb sarok lett az újabb állomáshelye, ha ott sem boldogult, akkor a negyedik és egyben utolsó sarok következett, közvetlenül az ajtó mellett, amin át, ha megint kudarcot vallott, a delikvens elhagyta a termet, csak csöngetésre jöhetett vissza az elégtelenért. Néha többen tartózkodtak kinn a folyosón, mint benn az osztályteremben, ahol, képzelhetni, hogy mekkora volt az ide-oda mászka, hisz’ természetesen vissza is lehetett rukkolni. Az egész rendszer nagyon jól működött és mindenki természetesnek vette, hogy ennek így kell működnie.”*

Fontos lenne még a fejlesztés – nevelés – oktatás egyensúlyának helyreállítása. Ma csak az oktatás, az ismeretanyag elsajátítás élvez prioritást. Pedig az életre nem a tananyag készít fel. Az, hogy milyen felkészültséggel lépünk az életbe, nem a tananyagon múlik. Az addig felhalmozott megfigyeléseink, tapasztalataink adnak felkészítést a felnőttek világában való eligazodáshoz. Ez a tapasztalat többek között az iskolai környezetben is bővíthető, de nem a tankönyvekből, hanem a társakkal és a felnőttekkel való sikeres vagy sikertelen interakciók sorával. Hamvas Béla egyenest így fogalmaz: *„Megtanultam írni és olvasni, de nem lettem jobb ember általa...”*

***

Minden nemzet a maga oktatási – nevelési rendszerének kidolgozásakor igyekszik megtartani a jól bevált pedagógiai hagyományokat. Mintha mi egy kicsit a tradicionális hagyományainkat nem becsül-

nénk túlságosan. Talán nem véletlen, hogy a számtan-tanítás megreformálása kapcsán olyan módszereket kreáltunk, aminek eredményei a diszkalkuliás gyermekek lettek. A hagyományos olvasás-írás-tanítás sem volt jó és lett belőle diszgráfia, diszlexia. A hazai alternatív iskolák sem a magyar pedagógiai hagyományokra építettek. Lettek Waldorf, Rogers, Freinet, Montessori, Summerhill iskolák, sajnos nem sok jó tapasztalattal, csupán plagizálással. Karácsony Sándor, Németh László, Zsolnai József, Benda József és a többiek jószerivel ott porosodnak magyar pedagógiai hagyomány címszó alatt könyvespolcainkon. Az oktatáspolitikánk is külső (=globális), neoliberális hatások befolyásoltsága alatt áll, szomorú nézni magyar embernek azt a meredek lejtőt, amely Hóman Bálinttól Magyar Bálintig ível lefelé...

KUN ZSUZSA

PÁRBESZÉD A SZERETETRŐL

- Tulajdonképpen hogy terem a szeretet?– kérdeztem egyszer anyát.
- Magról vetik– nevetett rám.
- És honnan szerzik hozzá a magot?
- Nem kell azt vetni, szerezni. Belőlünk magunkból perreg. S megfog a tenyér simogatásában, a szem pillantásában, minden ölelésben.
- Öntözni nem is kell?
- Dehogynem. Jó szóval.
- Nem könnyel?
- Ments ég. A könny sós, és a só kimarja a kis szeretet-palánta hajtásait.
- Hát palántázni kell a szeretetet?
- Palántázni bizony. Elültetni még a szikes talajba is. Mert ha nem terem szeretet, kihül a föld.
- Úgy érted, hasztalan a nap heve, ha belülről nem fűt semmi se?
- Igen, így értem, mert emberközpontú világban élek, és emberként gondolkodom.
- Elsősorban mi hát a szeretet?
- Biztonság. Ha szeretnek és szeretsz, mindig van szövetségeseid.
- És mi a szeretet másodsorban?
- Erő. Ha feltöltödsz vele, könnyebbnek érzed a batyut, mit az élet a válladra rakott.
- Szeretni mégsem mindig boldogság. Néha gyötirelem.
- Az élet már ilyen.
- Mégis érdemes szeretni?
- Csak azt érdemes.

HENRI DANIEL–ROPS

A VÉRTANÚSÁG MINT SZENTSÉGI CSELEKMÉNY

Részlet a szerző: APOSTOLOK ÉS VÉRTANÚK EGYHÁZA című művéből

„Amikor Platón tanítványa voltam – írja Szent Jusztinosz II. Apológia című művében (XIII. 1.) –, halottam a keresztények ellen felhozott vádakot, de látva, hogy mennyire rettenthetetlenek a halállal szemben, mennyire nem ismerik a félelmet mindattól, amitől az emberek elborzadnak, arra a meggyőződésre jutottam, hogy lehetetlen, hogy ezek az emberek gonoszul és bűnös élvezetek szeretetében éljenek.” Valóban ebben a legkonkrétabb értelemben kell vennünk Tertullianus kijelentését, miszerint a vértanúk vére volt a kereszténység magja. A történelem tanulsága egybevág az evangélium tanításával; el kell veszíteni az életet, hogy megnyerjük azt!

El kell veszíteni az életet, hogy megnyerjük azt. ... Ebben a Jézus ajkáról elröppent rövid mondatban leleldzik a hősiesség magyarázata, aminek a vértanúk számtalanszor bizonyosságát adták; tapasztalataik és önfeláldozásuk csak akkor nyeri el valódi értelmét, ha egy természetfeletti szándék működéseként tolmácsoljuk őket. Való igaz, hogy minden emberi leleménynek lehetnek fanatikusai, akik vállalják a halált ügyük győzelméért; de a vértanúk – a szavak tulajdonképpeni jelentését tekintve – nem abban az értelemben gondoltak ügyük győzelmére, mint ahogyan erről egy politikai párt vagy egy filozófiai tan kapcsán beszélni szoktunk. Az, amire ők törekedtek, meghaladja az evilági célokat és fölötte áll a földi küzdelmeknek. Mint Krisztus tanúi, ők az Isten országának harcosai.

Ilyenformán a vértanúság nem pusztán politikai tett, egy forradalmi tan és egy jól kiépített rendszer közötti összeütközés logikus következménye. Sokkal inkább az ősegyház alapvető karakterisztikuma, szentségi cselekmény, amely karizmaként, a „kegyelmek kegyelmeként” valósul meg az ezzel a privilégiummal felruházott lelkekben, és aminek természetfeletti érdemei visszahatnak Isten gyermekeinek egész közösségére. Abszolút hit Jézusban, totális remény az örök élet ígéretében, az önfeláldozásig vitt szeretet: a vértanúságban e három isteni erény teljeseedik be semmivel össze nem hasonlítható teljességgel; a véres áldozatban jelen van az egész – erkölcsi, aszkétikus és misztikus – keresztény tapasztalat, amely itt találja meg a legtökéletesebb kifejeződését.

„Mi más a vértanú – írja majd a 4. században Roueni Szent Victrix „A szentek dicsérete” című könyvében –, ha nem Krisztus utánzója?” Az arénák áldozatai egycsapásra megvalósítják azt a hiteles „utánzást”, amire

a jövőben a hívek egymást követő nemzedékei törekszenek. A vértanú Jézus nyomdokait követi, amint azt ő előre megmondta Péternek: „Oda, ahová megyek, most nem tudsz követni, de később majd követni fogsz.”

Szent Ignác a magnéziai híveknek írt levelében ezt mondja: „Ha nem vagyunk készek, Jézus Krisztus segítségével, vállalni a halált, hogy utánozzuk szenvedését, nincs bennünk az ő élete”. És később, Szent Polükarposz halálával kapcsolatban ezt a mondatot olvashatjuk: „Imádjuk Krisztust, mint Isten Fiát, de jogosan tiszteljük a vértanúkat, mint az Úr tanítványait és utánczóit.”

Ez a meggyőződés az egymást követő évszázadokon keresztül hagyományozódik az egyházban napjainkig. Elképzelhető, mekkora eszmei erőt kellett képviselnie akkor, amikor az áldozat kockázata általános volt; Krisztust, aki az embereknek adta magát, „magukra öltötték”, s az ő isteni arcvonásai – amelyeket mindenki modellként fogott fel – felismerhetővé váltak rajtuk. „Így aztán – mondja majd Nagy Szent Gergely – Krisztus valóban akkor válik számunkra áldozattá, amikor mi magunk majd áldozattá tesszük magunkat őerte.” És gondoljunk Szent Ignác szavaira, miszerint örölt búzává kíván lenni, hogy Isten fehér kenyere válhassék belőle.

Az egyetlen minta utánczása önmagában hordja jutalmát. A vértanúság – ez a kiváltképp misztikus út – a legjobb módja a Jézussal való egyesülésnek. Már itt a földön, a legszörnyűbb szenvedések közepette is, Jézus ereje segíti és erősíti a vértanúkat. Ő az, aki a hitvallók ragyogó válaszait meg az ajkukról felröppenő csodálatos felkiáltásokat sugallja. Ő az, aki által a végső pillanatokban az áldozatok lelkében felizzik a prófétai szellem és gyakran természetfeletti látomásokban részesülnek. De főleg a halál után valósul meg a Krisztussal való egyesülés. E kivételes lelkek azzal a grandiózus bizonyossággal szállnak szembe a megtöretés és a halál gyötrelmeivel, hogy testükből kiszabadulva egyenesen az égbe jutnak, ahol a mennyei boldogság várja őket.

Szent Cyprianus úgy ír majd a vértanúságról, mint egyfajta „keresztségről, ami által – a világból való kimenetelünkkor – egyesülünk Istennel.” Ez a vérkeresztség még a vízzel való keresztséget is pótolhatja, s a még meg nem keresztelt hitűjonek, ha vértanú halált hal, ipso facto az egyház mennybe juttatott tagjai közé számít.

Amikor Bossuet a vértanúkkal kapcsolatos tapasztalatokat kommentálja, azt mondja: „A felnőttek között ők az egyetlenek, akikről biztosra vehetjük, hogy azonnal a dicsőségbe lépnek, az egyetlenek, akikért nem imádkozunk, hanem éppen ellenkezőleg, akiket rögtön a közbenjárók közé sorolunk.”

A vértanúságot tehát – Krisztus utánczásának ezt a legmagasztosabb formáját, ami biztosítja a vele való egyesülést – a lobogó hitnek ebben a korában a tökéletesség esz-közének és minden lélek ideáljának tekintik. „A szeretet legnagyobb próbája az, hogy az ember életét adja azokért, akiket szeret” – mondta Jézus; és ezért nevezi Szent

Polükarposz éppen a vértanúkat „az irgalmas szeretet igazi utánczóit”-nak.

A cirkuszok porondján kiontott vér feloldoz a bűnök terhe alól és megváltást szerez. Magában foglalja az ember által megszerezhető összes érdemet és megszenteli a keresztre feszített Istenben. „Aki a hitért hal meg – mondja majd Alexandriai Szent Kelemen –, a tökéletes szeretet művét valósítja meg.” Amikor az üldözések kora lezárul, és a hitért vállalt vértanúság elveszti kollektív jellegét, és rendszerint – mind a mai napig – egyéni tetteként jelenik meg, Aranyszájú Szent János így kiált majd fel: „Hallottam atyáink elbeszéléséből, hogy valaha, az üldözések idején, lehetett még igazi keresztényeket találni.”

Nem meglepő tehát, hogy az ősegyházban fontos hely illette meg a vértanúkat. A „hitvallók” – akik létük kockázatásával tettek tanúbizonyságot Krisztusról – további életük folyamán is magukon viselik az örök világosság visszfényét. „Szentnek lenni annyi, mint vértanúnak lenni.” A különleges kegyelemben részesültek dicsősége veszi körül őket. A börtön mélyéről, ahol a halált várják, szabadon maradt testvéreikhez fordulnak, és tanításaik legkisebb morzsáit is csaknem úgy fogadják tőlük, mint az Úr közvetlen üzenetét. Ha mégis elkerülük a kínhalált, az ostorcsapások és sebek testükön hordozott nyomai tanúsítják a kapott kegyelmet, és a közösségek hierarchiájában és irányításában megkülönböztetett hely illette meg őket.

(Néha még túlzások is előfordultak. Egyik-másik „hitvalló” szembeállította tekintélyét a püspök tekintélyével. Ugyanakkor voltak „vértanúk”, akik valóban rengeteget szenvedtek, mielőtt sikerült elkerülniük a hóhért, és mégsem viselkedtek úgy, mint akik a legkevésbé is tudatában lennének érdemeiknek. Az ember akkor is ember marad, amikor szinte elmerül a szentség légkörében.)

Különösen fontos szerepet tulajdonítottak nekik, mint közbenjáróknak Isten kiengesztelésében a kihallgatások során gyengének mutatkozott és hitehagyott – lapsi-nak, elbukottnak nevezett – szerencsétlenekkel: azok, akikért egy „hitvalló” közbenjáró, a szerzett érdemek átruházható erejéből feloldozást nyertek és újra elfoglalhatták helyüket a keresztény közösségben.

És haláluk után sem hagynak fel e közbenjáró és irányító szereppel. Miért is hagynának fel? Hiszen az örökévalóságban élnek a mindig jelenlévő Krisztussal. Ezért aztán bizalmas gyengédséggel szólnak hozzájuk. Testük, amelyben az Úr lakott, az a test, amely tulajdonképpen tagja a megfeszített Testnek, hamarosan különleges tisztelet tárgya lesz, ami a szentek tiszteletének első formája. Az elégetett Szent Polükarposzról ezt közli szenvedésének leírt története: „Összegyűjtöttük drágaköveknél értékesebb és az aranynál megbecsülendőbb csontjait, és letettük egy arra méltó helyre. És ezen a helyen, amennyire a körülmények lehetővé teszik, összegyűlünk, hogy lelki örömben és az Úr segítségével megünnepel-

jük ama nap évfordulóját, amelyen Polükarposz a vértanúság által Isten számára megszületett.”

Így fog meghonosodni az a gyakorlat, hogy a vértanúk teste fölött ünnepeljük meg az eucharisztikus „lakomát”. Az a szokás pedig, hogy ereklyéket helyeznek el az oltárookban, egyenes folytatása ennek a nagyon ősi gyakorlatnak, és a római liturgia érintetlenül őrzi a keresztény hit egyik alapvető szempontját, amikor a nagyböjt harmadik vasárnapja utáni csütörtökön, Szent Kozma és Damján vértanúk ünnepén így imádkozik: „Igazaid drága halálának emlékeztére felajánljuk neked, Urunk, ezt az áldozatot, mert ettől nyerte kezdetét minden vértanúság.” Nem is lehetne jobban kifejezésre juttatni a szerves összefüggést, amely a vértanúságon keresztül egységbe kapcsolja a szentmisét és eucharisziát az élő Isten áldozatával.

A vértanúk hőskora tehát nem csupán egy, az adott időbe zárt és annak történetével együtt elmúlt epizód. Egyedülálló fontosságú – és a kereszténység lényegével összefüggő tény –, amely a dogmák legdöntőbb tételeivel áll kapcsolatban. Sem a halállal szemben tanúsított keresztény öröm, sem a véren történt megváltásban való bizonyosság nem érthető meg teljesen az első keresztények példája nélkül, akik éppen olyan emberek voltak, mint mi mindannyian, és mégis énekelve mentek a vesztőhelyre, és jobban szerették hitüket, mint az életet.

Az egyház egész történetét – még akkor is, amikor ez a nagy korszak lezárul, és az egyház győztesen kerül ki a küzdelemből – megneemesítik, sőt megszentelik az Ignácok, Polükarposzok, Cecíliák és Blandinák csodálatos alakjai, meg azoké a fivéreiké és nővéreiké, akik még több mint egy évszázadon keresztül az ő útjukat fogják követni. Az ellenségei által becsmért „üldözött egyház” képével nem is lehetne sem nemesebb, sem pedig igazabb képet szembeállítani, mint az üldözött egyházét.

A világnak van egy helye, ahol a vértanúságnak ez a tanulsága olyan, mint valami élő jelen: a Kolosszeum ez, a Flaviusok Vespasianus által építtetett amfiteátruma, amelynek hatalmas ellipszise, a három árkádsor, meg az időktől megsárgult kövek elképesztő tömege a modern Róma szívében is megmaradt annak a láncszemnek, amely változatlanul ehhez a múlthoz kapcsolódik. Az aréna közepén ugyanazon a helyen, ahol a keresztények nemzedékei ontották vérüket azért, hogy Krisztus igéje ne legyen terméketlen, egy egészen egyszerű kereszt emelkedik a magasba, mint a barbárság elleni néma tiltakozás, és az örök időkre szóló győzelem szimbóluma.

Megrendült lélekkel találkozhatnak ezen a helyen a Rómába zarándokló hívek távoli őseik példájával. Labré Szent Benedek több hetet tölt majd el ezen a helyen imádságba merülve, és egy Franciaországból érkezett fiatal leány gyermeki buzgalmában térdre borulva csókolja meg a földet, mielőtt elindulna, hogy ifjúságát a Lisieux-i Kármel csendjébe temesse.

Láthatatlan és vigasztaló árnyékok lengenek e romok között. Mintha a csendben újra hallhatóvá válna a névtelen

vértanúk elhaló imája: „Ó, Krisztus, szabadíts meg engem! A te nevedért szenvedek!” És amikor arra a történelmi szerepre gondolunk, amit ezek a legyőzöttek, az „Isten országának” ezek a megszállottjai magukra vállaltak, akik halálukkal legyőzték a földi királyságokat, eszünkbe jut Szent Pál mondása, amely mintegy alapelvül szolgált az egész ősegyház életéhez: „Amikor gyönge vagyok, akkor vagyok erős” (2 Kor 12,10).

A CHOMSKY-TÍZPARANCSOLAT

A mai rövidposztban ismertető alaptételek egy bizonyos **Noam Chomsky** nevéhez fűződnek, aki – a 88 éves korához képest elképesztő szellemi frissességről téve tanúbizonyságot – a mai napig a híres MIT (*Massachusetts Institute of Technology*) nyelvészeti és filozófiai tanszékének rendszeres

előadója. Hosszú és tartalmas élete során foglalkozott ő mindezzel, ami nyelvészet, filozófia, médiászociológia, tömeglélektan, de még a számítástechnikai programozás bizonyos területeibe is beleásta magát (ez utóbbit úgy hatvanöt

évesen kezdte, tehát senki ne adja fel!).

Noam soha nem csinált titkot abból, hogy a *liberális demokrácia* eszméket tartja magához a legközelebbieknek, s az *anarcho-szindikalizmus* egyes alapvetéseit is a magáévá tette (ami egy, a nyolcvanas éveiben járó egyetemi tanár esetében minimum riszpektet és csettintést érdemel...)

No de itt és most nem is az ő élettörténetéről akarok beszámolni, hanem arról a – tíz pontból álló – tételsorról, amit sokan **Chomsky tízparancsolatának** is neveznek, lévén hogy a Mester ezeken keresztül magyarázza a mindenkori politikai hatalom tömegeket manipuláló mesterkedéseinek természetrajzát. Az ő szavaival: ezek a *hatalmi diverzió médiastratégiái*.

Mi, akik a Konteóblog oldalain már sokat olvastunk és beszélgettünk az *Új Világrend* taktikáiról, erőiről, eszközeiről és módszereiről, ismerős kinyilatkoztatásokkal találkozunk, de így, ilyen röviden és érthetően összeszedve talán még egyszer sem szembesültünk velük. És még mielőtt elkezdenének találgatni: Noam barátunk ezeket először úgy 25-30 évvel ezelőtt írta össze, amiből mindenki olyan következtetést von le, amilyet akar. Mindenesetre úgy vélem: ha tudjuk, hogy a Hatalom miben (és hogyan) mesterkedik, védettebbek vagyunk vele szemben. Már ha még tudunk gondolkozni és kételkedni...

Lássuk tehát, **hogyan próbálja a hatalom maga alá gyűrni (az egyénen keresztül)** a társadalmat. Az alábbiak nem szó szerinti idézetek, hanem Chomsky egy-egy tételének kicsit zanzásított verziói.

1.) Az emberek agyát és figyelmét le kell foglalni másod- és harmadrangú problémákkal. Ennek érdekében figyelmüket el kell vonni a valós és súlyos szociális gondokról, mégpedig olyan hírekkel, amelyek társadalmi jelentősége kicsi ugyan, de érzelmileg erősen megérintik

őket. Támaszkodjunk a bulvársajtóra, amely hű szolgánk lesz.

2.) A nép úgy kell tekintszen politikai vezetőire, mint a nemzet megmentőire. Ennek érdekében (elsősorban a média segítségével) hamis riasztások és nemlétező fenyegetések tömkelegét kell rájuk zúdítani, amelyek miatt aggódni, később szorongani kezd. Ha a szorongás elérte a kritikus szintet, lépj közbe és oldd meg a (máskülönben nemlétező, illetve általad gerjesztett) problémákat. Hálásak lesznek, s önmaguk fogják kérni szabadságjogaik csorbítását.

3.) A nemzetnek mindig készen kell lennie arra, hogy valami rosszabb következék. Ennek sulykolása érdekében használd fel a „fehér” propagandát (vagyis nyíltan a kormány irányítása alatt álló médiumokat), a „szürkét” (azokat a sajtótermékeket, amelyek csak részben állnak kormánybefolyás alatt), s a „feketét” (amelyekről senki sem gondolná, hogy valójában a hatalom szolgálatában állnak). Ezek karöltve azon kell munkálkodjanak, hogy egy olyan kormány képét vetítsék a lakosság szeme elé, amely minden erejével azon munkálkodik, hogy a jövő egét beárnyékoló sötét fellegek legalább egy részét elhessentsék a nemzet feje felől. A kemény, megszorító intézkedéseket fokozatosan kell bevezetni, mert így az emberek hozzászoknak a rosszhoz, sőt: örülnek, hogy még mindig nem a legrosszabb következett be.

4.) A nemzetet meg kell győzni, hogy minden rossz, ami aktuálisan történik, az kizárólag azért van, hogy a szebb jövőt biztosítsuk számára. Vagy ha nem a számára, akkor a gyermekei számára. Az emberek reménytelenül idealisták és hiszékenyek, akik ezt az érvet („*majd a következő generációknak sokkal jobb lesz, nekünk ezért kell áldozatokat hoznunk*”) évszázadokon keresztül hajlandó benyelni és elfogadni.

5.) Az embereket le kell szoktatni a gondolkodásról, s arról, hogy a történésekben felfedezzék az ok-okozati kapcsolatokat. Ennek érdekében a politikai vezetők egyszerűen kell megfogalmazzák az üzeneteiket, már-már infantilis módon, minimális szókinccsel, rövid mondatokban. A hallgatóság ily módon megszokja a felületességet, naív lesz és hajlamos az információs beetetések elfogadására.

6.) Minden adandó alkalommal az emberek érzelmeire kell hatni, nem a racionális gondolkodásukra. Bátorítani kell mindenféle emocionális megnyilvánulást, mert az érzelmeiket sokkal könnyebb manipulálni, mint a rációt.

7.) Az embereket a lehető legnagyobb tudatlanságban és műveletlenségben kell tartani, mert így nem lesznek motiváltak magasabb ideálok és összetettebb tervek megvalósításában. Butítsd le az oktatásügyet, tedd korrupttá és hozd a működésképtelenség küszöbére. Egy ilyen iskolarendszer a közvélemény manipulálásának ideális eszköze.

8.) A népet el kell zárni az objektív, korrekt és teljes tájékozódás/tájékoztatás minden forrásától. Ennek érdekében pénzügyileg támogatni kell azokat a médiumokat, amelyek butítják és félretájékoztatják az embereket, s gazdaságilag

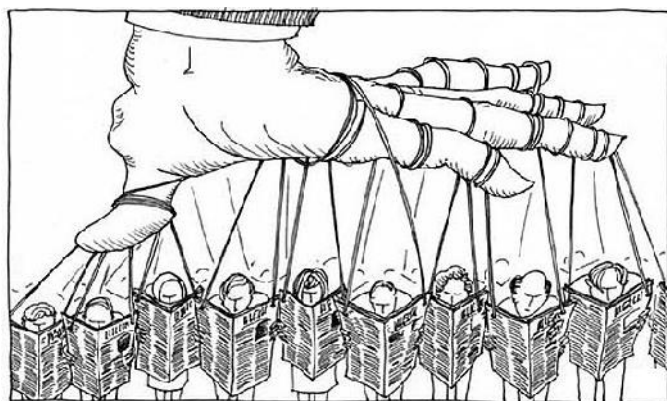
el kell lehetetleníteni azokat, amelyek ennek ellenkezőjét próbálják elérni.

9.) A nyájszellem erősítése prioritás! Az egyénben fel kell ébreszteni a szégyen- és tehetetlenség-érzetet, s választható (pontosabban választandó!) alternatívaként ezzel szembe kell állítani az igazodási, csatlakozási kényszert. Az egyéniségeket nélkülöző nyájat mindig könnyebb irányítani, ellenőrizni és befolyásolni.

10.) Mindent meg kell tenni az egyének megismerése érdekében. Ezt elérendő belső (és titkos) nyilvántartásokat kell felfektetni az egyén különféle (izlésbeli, politikai, ideológiai, viselkedési) preferenciáiról, opcióiról, egyszóval teljes pszichológiájáról. Törekedni kell arra, hogy jobban megismerjük az egyént, mint ahogy ő ismeri önmagát. Fel kell használni a társadalomtudományok (szociológia, lélektan, csoportképzés pszichológiája, stb.) legújabb vívmányait céljaink elérése érdekében, de ezeket a lépéseket a legnagyobb titokban kell tartani. Megfoghatatlan, érzelmi töltetű, nagy és közös célokot kell kitűzni, amelyek alkalmasak arra, hogy lelkesítsék a tömegeket. Ha nyilvánosságra kerülnek, ezeket a törekvéseinket határozottan (ha kell: erőszakosan) tagadni és cáfolni kell.

***

Nos, mára körülbelül ennyit szántam. Megismétlem, mert lehet, hogy egyes olvasóink félreértik: Noam Chomsky ezeket a tételeket két-három évtizeddel ezelőtt gyűjtötte csokorba, s talán nem is annyira nemzetállamok vezetőire gondolt, hanem arra a gazdasági, politikai és katonai elitre, amely a globalizált világunk élére szándékozik állni.

Most nincs szavazás, de véleményedre Chomsky tízparancsolatával (vagy más műveivel) kapcsolatban nagyon is kíváncsi vagyok a kommentek között; annó nekem az egyik kedvenc elméleti anarchistám volt, csak azt nem tudtam neki megbocsájtani, hogy ellenezte a halálbüntetést. És ígérem, hogy legközelebbi posztomban hanyagolom az elméletet, s ismét konkrétumokkal foglalkozom majd.

<http://hu.scribd.com/doc/100486262/Chomsky-Noam-Titkok-Hazugsagok-Demokracia>

EZT OLVASTAM...

CSEPREGI GYULA

SUSZAKI ENDO: NÉMASÁGSZENT ISTVÁN TÁRSULAT 1987.
FORD. LUKÁCS LÁSZLÓ

Kezdeti idegenkedés után évek óta nagy örömmel és érdeklődéssel olvasom Philip Yancey amerikai keresztény újságíró magyarul megjelenő könyveit. „Kerülő utak a boldogsághoz” (Harmat 2010) című munkájában az életét jelentősen formáló személyekről ír, közöttük találkoztam a Suszaki Endo munkásságát, és számára való jelentőségét összefoglaló írással, melynek címe: „Mit kezdjünk az áru-lókkal”. Bevallom, korábban soha nem hallottam ennek a japán írónak a nevét sem, noha jelentős kortárs alkotóként csaknem Nobel díjas lett.

Endo évtizedeken át ambivalenciával viseltetik a kereszténységgel kapcsolatban. Képmutatónak tartja, hogy mindenütt a dicsőséges Krisztust és az erős Egyházat hirdetik. A vértanúkat felmagasztalják, a hitet megtagadókat kiközösítik, elfelejtik. Ő édesanyjával – annak rossz házassága elől menekülve – Mandzsuriában gyermekkorában menekülteként idegen volt, majd Japánban az anyja által ráerőltetett kereszttség miatt kivetetté vált. Később a Lyoni egyetemen – ahova a II. világháború után cserediákként a kereszténység jobb megismerése érdekében érkezett – az előítéletes keresztények „ferde szemű vitéznek” csúfolták, csalódott fiatalember lett. Aztán fordulat áll be életében. Palesztinában kutatóútja során megismeri a megvetett, szenvedő, kivetett, megtagadott Krisztust, akivel már tud azonosulni. Ezt követően tanulmányozza a XVII. századi japán missziót és keresztényüldözést.

Életművén az elutasítás és elidegenedés kitartó ábrázolása vonul végig, csaknem kizárólag keresztény aspektusban születnek írásai, annak ellenére, hogy Japánban a kereszténység számaránya 1% alatti, mégis a kezdeti idegenkedés után bestsellerré váltak könyvei. „Némaság” című regénye a XVII. században lezajlott rendkívül kemény keresztényüldözés időszakával foglalkozik.

A keresztény misszió kezdete Japánban 1549-re tehető, amikor Xavéri Szent Ferenc hat jezsuita társával két év alatt létrehoz egy missziói gyülekezetet. Ezt követően egy emberöltő alatt 300 000-re növekszik a japán keresztények száma. Missziói központok, szemináriumok alakulnak. Jó kapcsolatot alakítanak ki a japán vezetőkkel és a gazdag földesurakkal is. Annyira jól megy dolguk – a szoros kereskedelmi kapcsolatoknak köszönhetően – hogy szinte azon gondolkodnak, hogy vászonból vagy selyemből készítsék papi öltözetüket. De ne felejtjük el, a világ ekkor az ellenreformáció idejét éli. A spanyol, portugál jezsuita és ferences, valamint az angol és holland protestáns misszionáriusok szinte szóba sem állnak egymással, jobb kapcsolatban vannak a buddhista japán urakkal, mint a szintén Európából érkezett, hasonló munkát végző keresztény felebarátaikkal. (Elképzelhetjük, hogy milyen hatással lehetett ez a kereszténység hitelességére a Távol-Keleten.)

1600-as évek elején a japán uralkodói rétegben váltás következik be, lezárják a határokat, megszüntetik a kereszténységhez kapcsolódó nyugati kereskedelmi kapcsolatokat. Harminc éven át kommandók kutatják végig újra és újra a városokat, falvakat, minden keresztényt megkínoznak, kiirtanak, a japán keresztények közül csak azok maradhatnak életben, akik megtagadják a keresztény hitet, rátaposnak az erre a célra készített, fatáblára szögezett réz domborműre, a „fumie”-ra, amely Krisztust és Mária képét ábrázolja a gyermekkel. A papok közül sokan vértanúhalált halnak, mások visszaköltöznek Macaoba, Goába, a távolkeleti missziós központokba. Néhány pap azonban megtagadja a hitet. (A titkos, földalatti egyház papok nélkül, eltorzult nyelvvvel, eltorzult tanítással megmarad a hegyekben.)

A „Némaság” regény címét arról kapta, hogy a főhős szerint Krisztus az imádságok ellenére néma marad a keresztények szenvedése idején. Rodrigues, a fiatal portugál ferences két társával 1633-ban elhatározza, hogy utána jár, igazak-e az aggasztó hírek, miszerint tisztelt lisszaboni teológiai mesterük, Ferreira, a japán misszióban töltött sikeres évtizedek után valóban megtagadta hitét. A könyv annak a története, hogy a sokféle viszonytagság és megpróbáltatás között Istent imádságaival eredménytelenül ostromló szerzetes végül hogyan és milyen körülmények között kap személyes választ legfejtőbb kérdésére.

(A könyv hozzáférhető elektromos változatban. Szerkesztők)

HUMOR

*Kisfiam, ma nem mész a játszótérre?
– Nem. Segítek apunak megoldani a számtanleckémet.*

***

A történelemtanár felszólítja Rudikát.
– Beszélj valamit Hunyadi László lefejeztetéséről!
Rudika hallgat.
– Na, mi az? – sürgeti a tanár. – Miért nem beszélsz?
– Mert úgy felháborít a dolog, hogy nem találok szavakat...

***

AGNES BEGUIN

FIGYELJ ÉS HALLGASS MEG

Ha arra kérlek, hogy hallgass meg
– és Te tanácsot adsz –,
nem teljesíted kérésemet.
Ha arra kérlek, hogy hallgasd meg érzéseimet
– és Te elmagyarázod miért rossz, hogy így érzek –,
akkor rám tiportál.
Ha arra kérlek, hogy hallgass meg
– és te úgy érzed, hogy valamit tenned kell,
hogy a problémám megoldódjon –,
bocsáss meg, de úgy érzem, hogy süket vagy.
Nem kértem mást, csak hogy figyelj rám
és hallgass meg.
Nem kértem, hogy tanácsolj, sem hogy tegyél,
nem kértem mást, csak hogy hallgass meg.
Nem vagyok tehetetlen,
csak gyöngé és elesett.
Amikor teszel valamit helyettem,
amit nekem kell megtennem,
csak megerősíted a félelmemet és gyöngeségemet.
De ha elfogadod, hogy úgy érzek, ahogy érzek,
mégha ez az érzés számomra érthetetlen is,
lehetővé teszed, hogy megvizsgáljam,
és értelmet adjak az érthetetlennek.
Ha ez megtörténik, a válasz világossá válik
és tanácsra nincs szükség.
Talán azért használ sok embernek az imádság,
mert Isten nem ad tanácsot, sem megoldást:
figyel és meghallgat, a többit ránk bízta.
Tehát Te is, kérlek, figyelj rám és hallgass meg.
Ha szólni akarsz, várj egy ideig
és akkor már én is tudok Rád figyelni.

*Tanár-szülő:
„Katika nem tud olvasni!”
„Ha tudna, nem járatnám iskolába.”*

***

*Tanár-szülő:
„T. Szülő! Leánya irodalomórán vihogott. Tanárnő”
„Megdorgáltam. Akkor is vihogott.”*

***

*Tanár-szülő:
„Értesítem a T. szülőket, hogy fiuk történelemlapokból áll.”
„Ellenőriztük, valóban.”*

***

Csanád Béla

A napkeleti bölcsekről

Messze földről vándorolnak
gyilkos útján száz vadonnak,
Hívja őket égi jel!
Fúj a szél, és zúg a tenger,
birkóznak a nagy hegyekkel,
menni, menni, menni kell!

Sivatagi éjszakában
tört szemükre nem jön álom,
roskadoznak a tevék,
körülotottuk vadak járnak
rejtéken a kék homálynak,
s félelmetes a sötét.

Ám a csöndes, tiszta égen,
holdas fények tengerében
főnt ragyog a hit jele,
s hívja, hívja egyre őket,
reménykedve küszködőket
Isten szent üzenete.

S mindhiába irigy féltés,
lemosolygás, meg nem értés,
Jeruzsálem közönye,
s Betlehemben az a látszat,
hogy csak gyermek, akit látnak,
őket nem győzheti le.

S ahogy Isten előtt szoktak,
mélyen földig meghajolnak,
s adják ajándékaik.
Jézus nézi, nézi őket
szemükben a boldog könnyet,
s hős szívükbe költözik.